

Diskurssianalyysi operaatio-termin käytöstä Gazan sodan uutisoinnissa Helsingin Sanomissa

Iiris Korteniemi

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi

Amk-opinnäytetyö

2024

Tiivistelmä

Tekijä Iiris Korteniemi
Tutkinto Medianomi
Opinnäytetyön nimi Diskurssianalyysi operaatio-termin käytöstä Gazan sodan uutisoinnissa Helsingin Sanomissa
Sivu- ja liitesivumäärä 61 + 5
<p>Tässä opinnäytetyössä perehdyin siihen, miten ja missä yhteyksissä Helsingin Sanomat käytti sanaa ”operaatio” kuvatessaan uutisoinnissaan Israelin ja Hamasin välistä sotaa ajanjaksolla 7.10.2023-7.3.2024. Selvitin diskurssianalyysin menetelmin, mitä operaatio-sanalla sotauutisoinnissa tarkoitetaan, minkälaisissa konteksteissa se esiintyy, ja miten termin käyttö jonkin toisen sanan sijasta sävyttää uutisointia.</p> <p>Työni taustalla on suomalaisten valtamedioiden saama kritiikki Gazan sodan uutisoinnissa. Tutkimuksellani perehdyin yksittäisten sanavalintoihin, enkä pyri vastaamaan medioiden saamaan kritiikkiin tai ota kantaa uutisoinnin paikkansapitävyyteen. Tutkimukseni antaa kuitenkin työkaluja niin uutismedioille kuin median käyttäjillekin siitä, miten median tekemät sanavalinnat voivat vaikuttaa lukijoissa todellisuuden hahmottamiseen ja jäsentämiseen.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä käytin diskurssianalyysia. Päämenetelmäni oli kvalitatiivinen, mutta hyödynsin analyysissäni myös kvantitatiivista menetelmää.</p> <p>Toin lisäksi esille julkista keskustelua ja kritiikkiä medioiden uutisoinnista Gazan sodasta sekä aiempaa tutkimusta sotajournalismista sekä median ja propagandan suhteesta.</p> <p>Lopuksi tiivistin yhteen tekemäni analyttisen tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset.</p> <p>Helsingin Sanomien uutisteksteissä operaatio-termille annettiin erilaisia, osin toisistaan poikkeavia määritelmiä sen mukaan, kuka operaation sisältämää toimintaa kuvasi.</p> <p>Tutkielman tulosten perusteella operaatio-termiä käytettiin aineistossa kuvaamaan pääsääntöisesti Israelin toimintaa Gazassa. Analyysissäni päättelin, ettei lukija voi aina tietää, onko uutisteksteissä käytetty operaatio-termi toimituksen valinta vai sodan osapuolen käyttämä määritelmä omasta toiminnastaan.</p>
Asiasanat Gazan sota, sotauutisointi, mediakritiikki, diskurssianalyysi, Helsingin Sanomat

Sisällys

1	Johdanto.....	3
2	Aiheen rajausta ja kriittinen tarkastelu.....	5
2.1	Aineiston rajausta	5
2.1.1	Rajauksen tarkastelu.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
2.1.2	Tutkimuskysymysten kriittinen tarkastelu	6
2.2	Objektiivisuus tutkijan tekijänä	6
2.3	Tutkijan merkitys medialle ja lukijoille	7
3	Keskeiset käsitteet	9
3.1	Gazan sota.....	9
3.2	Hamas.....	10
3.3	Operaatio	11
3.4	Sotarikos	13
3.5	Diskurssianalyysi.....	14
4	Konteksti.....	15
4.1	Israelin ja Hamasin sota.....	15
4.1.1	Tilanteen eteneminen syksyllä 2023	16
4.1.2	Tilanne huhtikuun lopulla 2024.....	17
4.2	Julkinen keskustelu ja mediakritiikki.....	17
4.2.1	Palestiina-aktivismi	19
5	Media ja sotasanasto tutkimuksessa.....	20
5.1	Media ja propaganda	20
5.2	Peilinä Ukrainan sota	21
6	Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu.....	24
6.1	Menetelmänä diskurssianalyysi	24
6.1.1	Konteksti diskurssianalyysissä	24
6.2	Vertailupintana Journalistin ohjeet	25
7	Aineiston analyysi.....	26
7.1	Helsingin Sanomien artikkelit.....	27
7.1.1	Taulukko 1: operaatio-termin käyttö	28
7.1.2	Taulukko 2: muut teon kuvaukset.....	30
7.2	Viisi diskurssia.....	31
7.2.1	Sotadiskurssi	33
7.2.2	Puolustautujadiskurssi.....	33
7.2.3	Kostodiskurssi	34
7.2.4	Valloittajadiskurssi.....	34

7.2.5	Raakalaisdiskurssi.....	35
7.2.6	Varasdiskurssi	36
7.2.7	Tappajadiskurssi.....	37
7.2.8	Operaatiodiskurssi.....	37
7.3	Operaatiodiskurssi uutisteksteissä.....	38
7.3.1	Esimerkki 1: Sotilasoperaatio vai taistelut asutuskeskuksissa?	38
7.3.2	Esimerkki 2: Operaatio sairaalalla vai potilashuoneiden tulitus?.....	40
7.3.3	Esimerkki 3.....	42
8	Johtopäätökset.....	45
8.1	Miten operaatio -termiä käytettiin?	45
8.2	Minkälainen merkitys operaatiotermin käytöllä oli?.....	45
8.3	Minkälaista kuvaa todellisuudesta operaatio -termi loi?.....	46
8.4	Minkälaista kuvaa viisi diskurssia loi sodan osapuolista?	47
8.5	Suhteutuminen Journalistin ohjeisiin.....	48
8.6	Tiivistelmä tutkielman lopputuloksista	50
9	Tutkimuksellinen kehittäminen	51
10	Pohdintaa	52
	Lähteet.....	55
	Liitteet	62
	Liite 1: Aineisto.....	62
	Liite 2. Taulukko operaatiotermin käytöstä käyttäjän mukaan.....	63
	Liite 3: Taulukko muista toimintaa kuvaavista termeistä	65
	Liite 4: Operaatioloppuisten termien määrä tekijän mukaan jaoteltuna.....	66

1 Johdanto

”Citizens of Israel, we are at war. Not an operation, not a round, but at war.”

Näin julisti Israelin pääministeri Benjamin Netanjahu lauantaina 7.10.2023, noin viisi tuntia sen jälkeen, kun islamistinen terroristijärjestö Hamas hyökkäsi Israelin maaperälle surmaten raa’asti siviilejä (Al-Jazeera 9.10.2023; The Times of Israel 7.10.203.)

”Israelin kansalaiset, olemme sodassa. Kyseessä ei ole operaatio, ei sotaretki, vaan sota”, Netanjahun julistus kuuluu vapaasti suomennettuna.

Pian terroristijärjestö Hamasin hyökkäyksen jälkeen Israel aloitti iskut ilmavoimillaan Gazan kaislalle.

Seuraavina kuukausina Helsingin Sanomat ja useat muut isot suomalaiset mediat uutisoivat tiiviisti Hamasin hyökkäystä seuranneista tapahtumista.

Uutisissa käytettiin ilmaisuja, joissa kerrottiin muun muassa Israelin operaatiosta sairaalassa (Kähkönen & STT 17.12.2023), Israelin operaation etenemisestä (Kirkkala 18.1.2024), Israelin aloittavan sotilaallisen operaation (STT 15.10.2023), ja kuinka Israelin yöllinen operaatio toteutettiin (Liesimaa 26.10.2023).

Mutta mistä mediat oikein uutisoivat, kun ne uutisoivat operaatioista? Mitä operaatiolla tarkoitetaan sodan kontekstissa?

Kun tammikuun 2024 lopussa Kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) varoittaa päätöksessään kansanmurhan todennäköisestä riskistä Gazassa (Wihelmus 26.1.2024), pohdin, kuinka hyvin operaatio-termi tosiasiallisesti kuvaa toimintaa, jossa tapetaan siviilejä siten, että se ylittää moneen kertaan rajan siinä, mikä on sodan tavoitteen kannalta välttämätöntä. Minkälaisia syitä termin käytölle on? Voisiko uutisteksteissä käyttää jotakin tarkempaa ilmaisuja? Miten operaatio-termin käyttö vaikuttaa siihen mielikuvaan, joka lukijalle syntyy sodan osapuolen toiminnan luonteesta?

Päätin selvittää vastauksen tekemällä aiheesta opinnäytetyöni.

Operaatio-sana valikoitui tarkastelun kohteeksi omasta mielenkiinnostani käsin. Olen aiemmin journalistin opintojeni aikana analysoinut esimerkiksi sitä, miten ”äiti” -termiä käytettiin al-Hol-uutisoinnissa vuonna 2019 puhuttaessa leirillä elävistä ja lapsiaan kasvattavista suomalaisista naisista, jotka olivat kytkeytyneitä terrorismiin.

Sekä ”operaatio” ja ”äiti” ovat termejä, joiden käyttö uutisoinnissa ei ole välttämättömästi edellä mainittujen uutistapahtumien konteksteissa, vaan niiden käyttö jonkin toisen ilmaisun sijasta on ainakin jossain määrin valinta. Syyt valinnalle voivat olla toki perusteltuja. Koen tämänkaltaisten termien tutkimisen mielenkiintoisena, sillä erilaiset ilmaisut voivat luoda erilaisia mielikuvia kerronnan kohteesta, eivätkä journalismin käyttämät sanavalinnat siten ole merkityksettömiä.

Kun Gazan sota alkoi syksyllä 2023, tein osa-aikaisesti töitä MTV Uutisten uutisdeskissä. Havaitsin työssäni, että useiden suomalaisten uutismedioiden käyttämä Suomen tietotoimisto (STT) käytti Gazan sodan uutisoinnissa usein sanoja ”sotilasoperaatio”, ”maaoperaatio” tai ”operaatio” kertoessaan Israelin sotilaallisista toimista, kuten maahyökkäyksestä, Gazan maaperällä.

STT tuottaa suomalaisille medioille suoraan käytettäväksi tarkoitettuja juttuja, ja STT:n toimittajien kirjoittamia uutisia luetaankin paljon esimerkiksi Helsingin Sanomien, MTV Uutisten, Ilta-Sanomien ja Iltalehden kautta. Näin ollen on selvää, että STT:n käyttämillä sanavalinnoilla on suora yhteys siihen, minkälaisia ilmaisuja suomalaiset lukijat kohtaavat kuluttamissaan uutismedioissa.

Valitsin STT:n sijasta tutkielmani kohteeksi kuitenkin Helsingin Sanomat, sillä se on levikiltään Suomen suurin päivälehti, ja vaikuttaa näin olennaisesti siihen, minkälaista kuvausta tapahtumien kulusta suomalaiset saa Gazan sodasta.

Kuten sanottu operaatio-termiä ovat kuitenkin käyttäneet muutkin Suomen suurimmat uutismediat, ja yleisön antama kritiikki Gazan sodan uutisoinnista koskee kuitenkin yhtä lailla muitakin journalistisia medioita Suomessa, joten Helsingin Sanomat toimii tässä tutkielmassa lähinnä esimerkkinä suomalaisen median uutisoinnista myös yleisemmällä tasolla. STT:n lisäksi HS on käyttänyt lähteenään Gazan sodan uutisoinnissa muun muassa uutistoimistoja AFP ja Reuters sekä arabiankielistä Al-Jazeera uutiskanavaa. Myös STT käyttää lähteinään edellä mainittuja ja useita muita ulkomaisia uutistoimistoja ja medioita. Lisäksi suomalaiset mediat uutisoivat Hamasin ja Israelin sekä niihin liittyvien toimijoiden, kuten terveystieteiden ja armeijan välittämää tietoa.

Tässä opinnäytetyössä perehdyn siihen, minkälainen merkitys operaatio-sanan käytöllä on Gazan sodasta raportoitaessa Helsingin Sanomien uutisteksteissä, mitä termillä yleisesti tarkoitetaan, ja olisiko operaatio-termin sijasta voitu käyttää jotakin toista ilmaisua, joka kuvaisi toiminnan luonnetta täsmällisemmin. Menetelmänä käytän diskurssianalyysia, jonka perusajatus on, että kieli on sosiaalista toimintaa ja käytetyt ilmaisut rakentavat siten sosiaalista todellisuutta (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 13–22).

2 Aiheen rajaus ja kriittinen tarkastelu

Aiheeni taustalla on oman mielenkiintoni lisäksi suomalaisten valtamedioiden saama kritiikki Palestiina-Israelin tilanteen uutisoinnista (Pullinen 20.10.2023; Keskinen 7.2.2024; Heiskanen 12.4.2024).

Kritiikissä esitetään muun muassa, että media peittelee kansanmurhaa (Heiskanen 12.4.2024) ja suhtautuu Gazan sotaan ja Israelin tappamiin palestiinalaisviileihin eri tavalla kuin Ukrainan sotaan ja Ukrainassa kuolleisiin siviileihin. Useiden eri ihmisoikeusorganisaatioiden ja kritiikkiä medioille antavien tahojen mukaan Israel toteuttaa Gazassa kansanmurhaa (Wilhelmus 26.1.2024), eikä toimi sodan sääntöjä koskevien sopimusten mukaisesti.

Median uutisointi sodasta Gazasta ja mahdollisimman totuudenmukaisen viestin välittäminen lukijoille on hyvin laaja aihe, joka vaatisi paljon tutkimusta. Koska opinnäyte on luonteeltaan melko tiivis tutkielma, perehdyn tässä työssäni vain operaatio-sanan käyttöön HS:n sotauutisoinnissa.

Tämä tutkielma ei kuitenkaan vastaa siihen, pitäisikö median käyttää ollenkaan operaatio-sanaa vastaavissa tilanteissa. En myöskään pyri vastaamaan median saamaan kritiikkiin tai siihen, miten ja minkälaisin sanavalinnoin Gazan sodasta olisi tullut uutisoida, vaikka luvussa 7 tuon esille vaihtoehtoisia termejä. Sen sijaan opinnäytetyöni voi toimia alustana reflektoinnille ja kehittämiselle media-alan sisällä tai vastaavasti antaa ymmärrystä ja tietoa sanavalintojen perusteluista sotauutisoinnin takana.

2.1 Aineiston rajaus

Rajaan työni siten, että tarkastelen operaatio-sanan käyttöä Helsingin Sanomien uutisoinnista otetulla melko pienellä otannalla. Tarkasteltavat artikkelit valikoituivat HS:n hakukoneen avulla niistä hakutuloksista, jotka hakukone antoi syöttämälläni hakusanoilla "operaatio*", "Israel*" ja " Hamas*". Tästä lisää luvussa 4.

Tutkimukseni rajaa pois lukuisia Gazan sotaa käsitteleviä artikkeleita, sillä käyttämälläni hakusanoilla "operaatio" ja "Israel" ei tullut kuin viisitoista hakutulosta. Kun lisäsin hakusanoiksi muita sanoja, kuten " Hamas" tai "sotilasoperaatio", hakutulokset vähenivät yhteen. Kyse voi olla myös Helsingin Sanomien hakukoneen puutteista.

Kun tutkielmaa tehdessä selasin muita Gazan sotaan liittyviä artikkeleita samalta ajanjaksolta, havaitsin useita artikkeleita, jotka olisivat sopineet hakusanoihin ja tutkielmani aineistoon. Yhtä näistä artikkeleista käsittelen luvussa 7.

Hakutulokset kuitenkin kattavat lähes koko ajanjakson, jolta tutkin HS:n uutisointia. Opinnäytetyön laajuudessa melko suppeassa tutkimuksessa näiden hakutulosten hyödyntäminen tutkielman aineistona on perusteltua, sillä ne ovat riittävän kokoinen otos osoittamaan, miten operaatio-termiä on käytetty Gazan sotaan liittyvissä artikkeleissa.

2.1.1 Tutkimuskysymysten kriittinen tarkastelu

Yksi tutkimuskysymyksistäni koskee sitä, minkälaista kuvaa todellisuudesta operaatio-termin käyttö luo ja mitä merkityksiä sille voidaan antaa.

Kuitenkin sen selvittäminen, minkälaisia subjektiivisia mielikuvia sana ”operaatio” tuo lukijoille, vaatisi tätä opinnäytetyötä laajemmin tutkimuksen, joka toteutettaisiin esimerkiksi kyselyn avulla. En siis tässä opinnäytetyössäni pyri yleistämään operaatio-sanana subjektiivista merkitystä. Sen sijaan pystyn kuitenkin sanakirjojen ja oman analyysini avulla hahmottamaan, mitä kaikkea termillä voidaan tarkoittaa ja minkälaisia mielikuvia se voi niihin perustuen rakentaa.

Analyysissäni pyrin tekstien lukijana hahmottamaan, jättääkö operaatio-sanana käyttö eri artikkeleissa epämääräisen kuvan toiminnan luonteesta. Tämän voin selvittää siten, tuleeko esimerkiksi artikkelin leipätekstissä esille täsmällisempiä teonkuvauksia, joilla esimerkiksi otsikossa käytetyllä operaatio-sanalla tarkoitetaan. Näitä tuon esille muutamien aineistosta poimittujen esimerkkien avulla.

Kolmas tutkimuskysymys koskee sitä, kuinka täsmällinen operaatio-termi on ja olisiko jokin toinen termi ollut täsmällisempi.

Kuitenkin ilman kattavaa asiantuntemusta sodankäynnistä ja sotasanastosta, on vaikea aukottomasti määritellä, onko mikään käytetty termi täsmällinen kuvaamaan sotilaallista toimintaa vai ei. Esimerkiksi sana maaoperaatio voi näyttäytyä toiselle lukijalle täsmällisempänä teonkuvauksena kuin toiselle, riippuen lukijan omasta perehtyneisyydestä.

Pidänkin mielekkäämpänä tutkia sanakirjaa apuna käyttäen sitä, onko käytetty operaatio-termi tarpeeksi täsmällinen peilattuna muihin mahdollisiin termeihin, joilla toimintaa voisi kuvailla.

2.2 Objektiivisuus tutkielman tekijänä

Tämän tutkielman tekijänä tiedostan, että se sosiaalinen ympäristö ja informaatioympäristö, jossa itse elän, vaikuttaa siihen, mistä lähtökohdista opinnäytetyöni aihe ja näkökulmat rakentuvat. Gazan sodasta saamani tieto vaikuttaa väistämättä siihen, mitä itse arvelen tapahtuneen Gazan sodan aikana siitä huolimatta, että en ole ollut paikan päällä todistamassa tapahtumien kulkua.

Lisäksi lienee syytä mainita, että minuun tämän tutkielman tekijänä ovat voineet vaikuttaa työni toimittajana, jolloin näen toimitustyön arkea sisältäpäin, mikä varmasti osin vaikuttaa suhtautumisesani uutismedioiden saamaan kritiikkiin – suuntaan ja toiseen.

Toisekseen olen etenkin sosiaalisessa mediassa seurannut Palestiina-Israelin tilanteeseen liittyviä kannanottoja eri näkökulmista, mutta kaikkein eniten olen perehtynyt Palestiinaa tukevien ja Israelin apartheid-politiikkaa ja nykyisiä sotatoimia vastustavien tahojen kannanottoihin, joita esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tulee huomattavasti enemmän esille kuin Israelin toimintaa puolustavia kannanottoja.

Vaikka koen tarkkailevani eri yhteiskunnallisia toimijoita aihepiiriin liittyen kriittisesti, uskon, että sosiaalisen median ympäristö automaattisesti on muokannut myös minun ajatuksiani meneillään olevasta konfliktista, sen kontekstista ja uutisoinnista. Nostan tämän esille sen vuoksi, että on hyvä huomioida sekä Israelin armeijan että Hamasin levittämän propagandan mahdollinen vaikutus siihen informaatioon, jota etenkin sosiaalisessa mediassa jaetaan, ja jolle minäkin todennäköisesti olen tavalla tai toisella altistunut.

2.3 Tutkielman merkitys medialle ja lukijoille

Suomalaisista valtamedioista ainakin Yle ja Helsingin Sanomat ovat avanneet uutisointiaan Gazan sodasta lukijoilleen sen jälkeen, kun toimituksiin on tullut runsaasti kritiikkiä Israel-Palestiinan tilanteen uutisoinnista. (Taubert 20.12.2023; Pullinen 20.10.2023.)

Suurimmalle osalle lukijoista journalistiset prosessit ja toimituksien sisäiset vakiintuneet käytännöt lienee melko vieraita. Toimituksien sisällä tehdään usein linjauksia uutistyössä etenkin silloin, kun uutisoidaan aiheesta, joka herättää lukijoissa herkästi tunteita ja reaktioita moneen suuntaan. Nämä toimituksien sisäiset linjaukset ja niiden perusteet eivät välity lukijoille, ellei toimitus itse avaa niitä lukijoilleen.

Isot mediat ovat suuria organisaatioita, joiden vakiintuneiden käytänteiden muuttaminen voi olla hidasta. Median käytänteet kuitenkin kehittyvät kritiikin, yhteiskunnallisten muutosten tai media-alan omien uudistusten myötä.

Esimerkiksi median suhtautuminen rasismiin on ollut vielä 2000-luvun alkupuolella erilaista kuin 2020-luvulla, ja kehitys parempaan jatkuu edelleen. Median tapa käsitellä rasismia on muutoksessa yksittäisiä sanavalintoja myöten, ja tähän muutokseen ovat vaikuttaneet sekä yksittäiset toimijat mediakentän sisällä että suuret yhteiskunnalliset liikkeet kuten Black Lives Matter-liike. (Saarikoski 2022, 16–19.)

Tämä opinnäytetyö voi auttaa medioita havainnoimaan kriittisesti sanavalintojen merkitystä erityisesti sotautisoinnissa. Parhaimmillaan suomalainen mediakenttä voi parantaa luottamusta yleisönsä sillä, että myös voimakkaita reaktioita herättävien aiheiden käsittelyssä sanavalinnat ovat mahdollisimman täsmällisiä ja perusteltuja.

Opinnäytetyöni voi antaa myös lukijoille työkaluja ymmärtää median toimintalogiikkaa sotautisoinnin takana. Kun yleisö ymmärtää, miksi media toimii, kuten toimii, voi myös mediakritiikistä kehittää tarkempaa ja perustellumpaa.

3 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa avaan keskeisiä käyttämiäni käsitteitä. Tuon tiivistetysti esille, mitä käsitteet tarkoittavat tai mitä ne tarkoittavat erityisesti tämän tutkielman kontekstissa. Lisäksi perustelen, miksi olen päätenyt käyttämään opinnäytetyössäni tiettyjä ilmaisuja jonkin toisen ilmaisun sijasta.

3.1 Gazan sota

Se, millä termillä Israelin ja Hamasin välistä konfliktia on kutsuttu suomalaisissa medioissa, on vaihdellut nykyisen konfliktin alkamisen jälkeen. Lokakuun alussa 2023 useat mediat käyttivät ilmaisua "Hamasin hyökkäys". Sen jälkeen on puhuttu muun muassa Israelin ja Hamasin konfliktista tai Israelin ja Hamasin sodasta. Sittemmin suomalaisten valtamedioiden käyttämäksi käsitteeksi on vakiintunut "Gazan sota", mutta myös muita ilmaisuja, kuten Israelin ja Hamasin sota, käytetään paikoin edelleen.

Useat palestiinalaisia tukevat tahot ovat vaatineet, että puhuttaessa Israelin toimista Gazassa, puhuttaisiin kansanmurhasta, sillä useiden tutkijoiden ja järjestöjen, kuten YK:n erityisraportoijan mukaan, Israelin toimet Gazassa täyttävät joukkotuhonnan eli kansanmurhan tunnusmerkit (Amnesty 27.3.2024). Myös Suomessa on järjestetty useita mielenilmauksia, joissa on vaadittu kansanmurhan pysäyttämistä Gazassa (Savela, Rinnekangas, Hytönen & Matintupa 20.12.2023). Tämän tutkielman teon aikana kansainvälinen tuomioistuin ICJ antoi Etelä-Afrikan Israelia vastaan nostamaan kanteeseen välipäätöksensä, jonka mukaan Israelin toimet Gazassa saattavat täyttää kansanmurhan määritelmän (ICJ 26.1.2024).

Vaikka Israelin tekemä palestiinalaisväestön kansanmurha on välipäätöksen ja asiaa tuntevien tahojen mukaan ilmeinen, ICJ:n prosessi kansanmurhakanteen tutkimisessa on edelleen kesken tämän tutkielman tekoaikana, minkä vuoksi en käytä termiä "kansanmurha", kun tuon tässä tutkielmassa esille Israelin tekoja Gazassa. Toinen syy tälle valinnalle on se, että kansanmurha kattaa sanana laajan joukon erilaisia toimia, joilla tuhoetaan yhtä kansaa, ja koen mielekkääksi kertoa Israelin toimista Gazassa tätä täsmällisemmin aina kulloisessakin asiayhteydessä.

Gazan sota on siinä mielessä harhaanjohtava ilmaus, että kyseessä ei ole kahden valtion välinen sota ja sodan osapuolina Hamas ja Israel ovat valtasuhteiltaan erilaiset. Tapahtumien luonne Hamasin ja Israelin välillä on muuttunut lokakuun 7. päivän jälkeen siitä, kun terroristijärjestö Hamas teki julman ja raa'an hyökkäyksen Israeliin, siihen, että Israel pommittaa Gazan kaistan siviiliväestöä pyrkien samalla kaventamaan elämän edellytyksiä ja estämään avun saannin alueella. Tästä syystä Gazan sota ei terminä kuvaa koko ajanjaksoa lokakuun 7. päivästä lähtien tutkielman tarkastelujakson viimeiseen päivään.

Toisaalta ympäröivämpi ilmaisu, kuten konflikti tai Gazan kriisi, eivät taasen kuvaa riittävällä vakavuudella tilanteen luonnetta, ja useat muut käyttökelpoiset ilmaisut, kuten Israelin sota Gazassa, poislukevat toisen osapuolen toiminnan ja ovat siten liian suppeita kuvaamaan koko tapahtumajatkumoa 7.10.2023 alkaen.

Päätän käyttää termiä "Gazan sota" tässä tutkielmassa ilmaisun puutteista huolimatta, sillä se on puheessa ja uutisissa vakiintunut termi tapahtumille, joilla tarkoitetaan Hamasin ja Israelin vahingoittavia toimia toisiaan ja siviiliväestöä kohtaan, minkä vuoksi se on helposti ymmärrettävissä myös tässä tutkielmassa. Toinen peruste termin käytölle on käytännölliset syyt, sillä "Gazan sota" on suhteellisen lyhyt ilmaus, jolloin sitä on tekstin sujuvuuden kannalta mielekkäämpää käyttää kuin esimerkiksi versiota "Israelin sota Gazassa". On kuitenkin hyvä huomioida, että myös tämä termi rakentaa ja merkityksellistää sosiaalista todellisuutta siitä, minkälaisena näemme tilanteen Gazassa.

Käytän siis tässä tutkielmassa ilmaisua Gazan sota sen yleistajuisuuden vuoksi, vaikka ilmaisu onkin osittain ontuva.

3.2 Hamas

Hamas on Gazan kaistalla valtaa pitävä ääri-islamistinen terroristijärjestö, jonka perimmäisenä tavoitteena on ajaa juutalaiset pois Palestiinasta ja tuhota Israel (Globalis 20.10.2023). Hamas on samalla palestiinalainen poliittinen puolue, joka voitti parlamenttivaalit toista palestiinalaispuoluetta Fatahia vastaan vuonna 2006.

Vaalien jälkeen Hamas ja Fatah sotivat vallasta, minkä seurauksena Hamas sai haltuunsa Gazan ja Fatahin hallitus jäi johtamaan Länsirantaa (Robinson 31.10.2023). Hamas keräsi kannatustaan palestiinalaisten keskuudessa muun muassa perustamalla alueelle sosiaalipalveluita (Osipova 13.10.2023; Yle Areena 15.1.2024).

Hamas perustettiin vuonna 1987, kaksikymmentä vuotta sen jälkeen, kun Israel miehitti Gazan vuonna 1967. Sen jälkeen terroristijärjestö on sotinut Israelia vastaan useita kertoja.

Luonnehdin tässä tutkielmassa Hamasia paikoin terroristijärjestöksi, sillä Hamas ei ole Israelin tavoin valtio ja järjestönä Hamas ei ole kuin mikä tahansa järjestö tai poliittinen puolue. Useat maat ja järjestöt, kuten Yhdysvallat ja EU, luokittelevat Hamasin terroristijärjestöksi sen toiminnan luonteen perusteella (Lehtonen & Vasankari 10.10.2023). Terrorismijärjestön määritelmä on paikoin kiistanalainen.

Uutisissa Hamasia kuvataan usein äärijärjestönä. Äärijärjestö on kuitenkin terminä epätarkka. Äärimmäinen tarkoittaa Kotimaisten kielten keskuksen sanakirjassa kaukaisinta, laitimmaista, reunimmaista, etäisintä, ulointa sekä perimmäistä (Kielitoimiston sanakirja 2024). Hamas lienee monella akselilla mitattuna äärimmäinen, mutta järjestö ei kuitenkaan ole toimintansa luonteen perusteella verrattavissa muita ääri-etuliitteellä kuvailtuihin ryhmiin, kuten Suomen äärioikeistoon tai ääriuskonnollisuuteen. Koska järjestön voi luokitella terroristijärjestöksi ilman tuomioistuimen ratkaisua, koen oikeaksi käyttää Hamasista äärijärjestön sijasta Hamasin toiminnan luonnetta täsmällisemmin kuvaavaa ilmaisua eli terroristijärjestöä.

3.3 Operaatio

Tässä opinnäytetyössä analysoin erityisesti Gazan sodan raportoinnissa käytettyjä ilmauksia, jotka sisältävät termin ”operaatio”. Tällaisia termejä uutisoinnissa ovat muun muassa termit ”sotaoperaatio”, ”sotilasoperaatio”, ”operaatio” tai ”maaoperaatio”.

Englannin kielessä sanan ”operation” ykkösmerkitys on ’toiminta’. Lisäksi sillä on erikoistuneemmat merkitykset ’leikkaus’, ’operaatio’ ja ’toiminto’. Tämän vuoksi englannin kielessä käytetyn ilmaisun ”operation” mekaaninen kääntäminen asiayhteydestä riippumatta ’operaatioksi’ voi johtaa käänkövirheeseen: abstraktista, laaja-alaisesta ’toiminnasta’ tuleekin yksittäinen, tarkkarajainen ’toiminto’.

Verkosta löytyvä Ilmainen sanakirja antaa esimerkin lauseesta, jossa ”operation” on luonteva ilmaus englannin kielessä kuvaamaan ’toimintaa’, mutta suomen kielessä sama lause ei kuulosta luontevalta, mikäli ’toiminnan’ sijalle laitettaisiin ilmaisu ”operaatio”:

”Jokapäiväinen **toiminta** ei ole kriisissä.” → ”There is no crisis of day-to-day **operation**.”

tai

”On siis olemassa kaksi eri **toiminta**-alaa.” → There are therefore two distinct areas of **operation**.”

Tuon nämä esille, sillä on mahdollista, että kun media kääntää englanninkielisistä julkaisuista tai haastatteluista materiaalia suomenkielisiin uutisteksteihin, ”operaatio” voi saada suomen kielessä erilaisen merkityksen, kuin sillä mahdollisesti on englanniksi tarkoitettu.

”Operaatio” on substantiivi eikä siis ole toimintaa kuvaava teonsana kuten verbit. ”Operoida” taasen on verbi, jolla tarkoitetaan operaatio(iden) suorittamista. (Kielitoimiston sanakirja 2024.)

Vaikka ”operaatio” itsessään ei ole teonsana, se on yleisnimi, joka kuvaa yleisellä tasolla tekoja eli toimintaa (operoida). Tässä tutkielmassa tuon aineistosta esille sekä substantiiveja kuten

”operaatio” tai ”hyökkäys” että verbejä kuten ”operoida” tai ”hyökätä”. Aineistoa analysoidessani en erittele sitä, onko aineistossa käytetty ilmaisua verbi- vai substantiivimuodossa. Rajaukseni on, että kerään aineistosta sellaisia ilmaisuja, jotka kuvaavat vahingoittavaa (sotilaallista) toimintaa sodan toista osapuolta kohtaan. Näin ollen ei ole merkityksellistä, onko ilmaistu muodossa ”tulittaa” (verbi) vai ”tulitus” (substantiivi).

Koska tässä tutkielmassa perehdytään siihen, minkälaista sosiaalista todellisuutta käytetty kieli, eli tässä tapauksessa operaatiodiskurssit rakentavat, on syytä avata, minkälaisia merkityksiä termille annetaan eri sanakirjoissa. Näiden määritelmien avulla on helpompi havainnoida sitä, miten yksittäisellä termillä voidaan tarkoittaa useaa eri asiaa ja miten toisaalta yksittäiset ilmaisut voivat kontekstista riippuen rakentaa erilaisia luonnehdintoja todellisuudesta.

Verkosta löytyvän Suomisanakirjan mukaan ”operaatio” tarkoittaa muun muassa seuraavia substantiiveja: toimenpide, laskutoimitus, kirurginen toimenpide, leikkaus, kampanja, tempaus tai sota-toimi, ”jolla on jokin taisteluita yhdistävä tai niitä suurempi tavoite”.

Operaatio-sanana käytöstä sanakirja antaa seuraavat kolme esimerkkiä:

- ”Laaja pelastusoperaatio”
- ”Liittoutuneiden maihinnousuoperaatio”
- ”Saksan hyökkäystä Neuvostoliittoon kutsuttiin koodinimellä operaatio Barbarosa.”

(Suomisanakirja.)

Kielitoimiston sanakirja määrittelee substantiiville ”operaatio” kolme synonyymia, joita ovat ’toimi’, ’toimenpide’ ja ’toimitus’. Sanakirja jakaa substantiivin merkityksiltään neljään eri kategoriaan. Ensimmäisessä kategoriassa operaatio tarkoittaa lääketieteellistä toimenpidettä, kuten leikkausta. Toisessa sotilaallista toimea, kuten kriisinhallintatoimea tai laajahkoa sota. Tästä kategoriasta Kielitoimiston sanakirja antaa esimerkkejä kuten ”Länsirintaman operaatiot”, ”maihinnousuoperaatio”, ”operaatio Barbarossa” tai ”rauhanturvaoperaatio”. Kolmannessa kategoriassa operaatiolla tarkoitetaan laskutoimitusta ja neljännessä kategoriassa tempausta tai kampanjaa. (Kielitoimiston sanakirja 2024).

Wikipedian mukaan ”sota koostuu operaatioista” ja ”operaatio on sodankäynnissä useammista taisteluista muodostuva sotatoimi”, joilla on jokin yhdistävä tavoite. Wikipedia myös listaa historian lukuisia sotilasoperaatioita nimineen. (8.12.2018.)

Operaatio, sotaoperaatio ja sotilasoperaatio ovat siis oikeita sanakirjoista löytyviä ja käytössä olevia termejä, joita käytetään muun muassa sodan, sotilaallisen toiminnan ja konfliktien yhteydessä.

Arkikielessä operaatiolla kuitenkin ymmärretään usein sotatoimia tai väkivallantekoja paljon harmittomampia tapahtumia, kuten poliisioperaatiota tai leikkausta.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan operaatiosanan käyttöä niissä konteksteissa, joissa kuvataan Israelin tai Hamasin toimintaa. Tällöin termillä viitataan nimenomaan sotilaallisiin tai muutoin tarkoituksellisesti vahingoittaviin toimenpiteisiin.

3.4 Sotarikos

Viitataan sotarikokseen ja sen määritelmään erityisesti luvussa seitsemän, jossa analysoin esimerkkien avulla Helsingin Sanomien uutisteksteistä löytyviä termejä ja niiden merkityksiä. Sekä terrorijärjestö Hamasin että Israelin epäillään syyllistyneen sodassa toisiaan vastaan sotarikoksiin (Amnesty International 13.10.2023). Tämän vuoksi avaan, mitä sotarikoksella tarkoitetaan kansainvälisessä lainsäädännössä. Lähteenä käytän lakia selittävää verkkosivua Minilex. Myös Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälisiä lakeja ja sopimuksia, joissa sotarikos määritellään.

Sotarikos on lyhyesti sanottuna sodan tai konfliktin aikana tehty rikos ja teko, joka rikkoo sodankäynnille sopimuksissa määriteltyjä rajoitteita. Sotarikoslailla kriminalisoidaan sellaisia tekoja sodan tai konfliktin aikana, jotka ovat vastoin Geneven yleissopimuksia tai niiden lisäpöytäkirjoja. Näiden sopimuksien tarkoitus on muun muassa suojella siviilihenkilöitä ja muita heikossa asemassa olevia henkilöitä sodan tai muun vastaavan konfliktin aikana.

Tiivistetysti kyseessä on sotarikos, kun joku esimerkiksi

1. silpoo, kiduttaa, raiskaa tai harjoittaa törkeää seksuaalista väkivaltaa toiselle,
2. tuhoaa tai anastaa mielivaltaisesti omaisuutta ilman sotilaallista tarvetta,
3. värvää lapsia asevoimiin,
4. epää sotavangilta häntä koskevat oikeudet tai ottaa panttivankeja,
5. aloittaa hyökkäyksen, joka on laajuudeltaan, vahingoiltaan ja ihmishenkien menetykseltään liiallinen verrattuna välttämättömään sotilaalliseen hyötyyn,
6. hyökkää siviilikohteisiin, joita ei puolusteta, tai pommittaa niitä,
7. pakkotoimin karkottaa tai siirtää väestöä tai sen osia, tai
8. käyttää hyväksi siviilihenkilöitä sotilaskohteiden suojelemiseksi tai estää siviilihenkilöiden henkiin jäämiseksi välttämättömien tarvikkeiden ja ravinnon saannin tai tarpeellisen hätäavun.

(Minilex s.a.)

3.5 Diskurssianalyysi

Käyttämämme kieli antaa todellisuudelle merkityksiä muokkaamalla, järjestämällä ja rakentamalla sosiaalista todellisuutta.

Todellisuus olisi siis olemassa myös ilman kieltä, mutta ilman kieltä todellisuudelle ei voisi antaa ja rakentaa ihmisten kesken jaettavia merkityksiä. Näille todellisuudelle annetuille kielellisille luonnehdinnoille voidaan antaa lukemattomia erilaisia merkityksiä. Tietyt annetut merkitykset voivat kuitenkin vakiintua ja nousta keskiöön siten, että toiset tavat jäsentää todellisuutta jäävät niiden varjoon. Tällöin tavat jäsentää ja ymmärtää todellisuutta kapenevat, moninaisuus vähenee ja valtasuhteet nousevat keskiöön. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2018, 19–26.)

Diskurssianalyysi on kielenkäytön tutkimusmenetelmä, jossa kielenkäyttöä tutkitaan sosiaalisen todellisuuden rakentumisen näkökulmasta. Tällöin keskeistä on tarkastella, kuinka todellisuus rakentuu ihmisten toiminnan kautta. Menetelmän avulla pyritään vastaamaan kysymyksiin, kuten ”mitä sanotaan”, ”miten sanotaan”, ”missä tilanteessa” ja ”millä seurauksilla”. (Suoninen 2021.)

Diskurssianalyysi on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, jolla pyritään tutkimaan, kuvaamaan ja selittämään tutkitun kielellisen ilmiön laatua ja luonnetta (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 210).

Menetelmässä hyödynnetään esimerkiksi ranskalaisen filosofi Michel Foucaultin (1926–1984) ajatuksia. Foucault viittasi diskursseilla puhe- ja ajattelutapoihin, jotka ovat historiallisesti sitkeitä ja totena esitettyjä merkityksellistämisen tapoja puhunnan kohteesta. Foucaultin mukaan diskurssit ovat myös osa vallankäytön mekanismeja. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 33.)

Diskurssianalyysissä kieli ymmärretään kielenkäyttäjän resurssina, jonka käytön eri tavoilla on oma historiallinen käyttökontekstinsa ja kytköksensä sosiaaliseen toimintaan (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 22–23).

Valitsin diskurssianalyysin opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi, sillä minua kiinnostaa perehtyä, tutkia ja analysoida kielenkäyttöä Gazan sodan uutisoinnin kontekstissa. Laadullinen menetelmä sopii tutkimusaiheeseeni, sillä pyrin selvittämään operaatio-termin käyttöä sen merkityksestä, siis laadusta – en määrästä – käsin.

Kerron diskurssianalyysin soveltamisesta tässä opinnäytetyössä tarkemmin luvussa kuusi.

4 Konteksti

Seuraavissa luvuissa avaan lyhyesti tapahtumien kulkua Israelissa ja palestiinalaisalueilla loka-kuun 7. päivän aikana ja sen jälkeen. Lisäksi kerron uutisiin ja kansainvälisiin lähteisiin nojaten, minkälainen tilanne Israelissa ja palestiinalaisalueilla on nyt, tätä opinnäytetyötä tehdessäni maaliskuun huhtikuussa 2024.

Tässä osiossa perehdyn myös siihen, minkälaisia puheenvuoroja asiantuntijat, tutkijat, aktivistit tai kansalaiset ovat julkaisseet Gazan sodan uutisointia koskien.

Rajaan aiheen nimenomaan kriittisiin kannanottoihin, sillä nimenomaan uutisoinnin saama kritiikki toiminut myös tämän tutkielman aihevalinnan yhtenä kimmokkeena

Vaikka perusteltu kritiikki medialle on tässäkin tapauksessa lähtökohtaisesti hyvä asia journalismin kehittymisen kannalta, on hyvä tarkastella myös kritiikkiä kriittisesti. Israelin ja palestiinalaisalueiden historiaan perehtymättömälle Gazan sota saattaa vaikuttaa mustavalkoisemmalla kokonaisuu-delta kuin se todellisuudessa on. Tällöin uutisointia kritisoiava retoriikka voi sisältää yksinkertaistet-tuja oletuksia siitä, että jompikumpi sodan osapuolista on hyvä ja toinen paha tai että konfliktille olisi olemassa yksinkertainen ratkaisu. Toisaalta on selvä, että toimituksissa kovinkaan moni tuskin tuntee Gazan sodan taustaa erityisen syvällisesti. Tämä voi näyttäytyä Palestiinan tilanteeseen pe-rehtyneille tai suomalaispalestiinalaisille lukijoille journalismina, jossa tiedon ja ymmärryksen puute luo aukkoja tapahtumien kuvaukseen.

4.1 Israelin ja Hamasin sota

Tämän tutkielman aineiston käsittämä Israelin ja Hamasin sota alkoi vuoden 2023 lokakuun 7. päivä. Tuolloin terroristijärjestö Hamas hyökkäsi Israeliin, ja länsimaat tuomitsivat hyökkäyksen nopeasti. Todellisuudessa sotaisuus osapuolten välillä on jatkunut jo pitkään ennen tässä tutkiel-massa tarkasteltua ajanjaksoa, jota tässä tutkielmassa kutsutaan Gazan sodaksi.

Koska geopoliittiset ja historialliset kontekstit Gazan sodan taustalla ovat hyvin moninaisia, tiivistän tässä osiossa karkeasti vain muutamat päähavainnot, jotka ovat tämän tutkimuksen osalta olennai-sia ymmärtää. Sodan konteksti on yksi lähtökohta sille, miksi olen valinnut tutkielmani aiheeksi uutisoinnissa käytetyn operaatio-termin juuri Gazan sodasta. En kuitenkaan lähde erittelemään tar-kemmin sodan juurisyitä tai Palestiinan alueen historiaa, sillä koen, että vain joidenkin seikkojen esille tuominen tiivistetysti voisi johtaa liian yksipuoliseen kuvaukseen tilanteesta, mikä voi vääris-tää kokonaiskuvaa. Historiaan Gazan sodan taustalla voi perehtyä esimerkiksi Suomen Palestiina-verkoston puheenjohtaja Syksy Räsänen lukuisista julkaisuista, Lähi-itä NYT-verkkosivun

julkaisuista sekä antropologi.fi -sivuston julkaisuista. Olen myös itse hyödyntänyt näitä sivuja sekä taustatiedon kerryttämisessä että lähteinä.

4.1.1 Tilanteen eteneminen syksyllä 2023

Niin kutsuttu Israel-Palestiinan konflikti oli jatkunut Lähi-idässä jo pitkään siten, ettei alueella tapahtuneet väkivaltaisuuDET ylittäneet kansainvälistä uutiskynnystä kovin tiheästi tai laajasti. Lokakuun 7. päivänä vuonna 2023 asia muuttui, sillä terroristijärjestö Hamas onnistui yllättämään kyvykkäillä sotilaallisilla resursseilla varustautuneen Israelin hyökkäyksellään Israeliin.

Hamas ampui Israelin kaupunkeihin tuhansia raketteja samalla, kun Hamasin taistelijat tappoivat iskussaan asutuskeskuksiin yli tuhat israelilaista (Kokkonen 7.10.2023; Globalis 20.2.2024).

Kuvatodisteiden ja läsnäolleiden lausuntojen mukaan Hamasin taistelijat raiskasivat, silpoivat ja kohdistivat muuta brutaalia seksuaalista väkivaltaa israelilaisnaisiin ja -tyttöihin. Hamas kiisti syytökset seksuaalisesta väkivallasta. (Rulamo 8.12.2023.)

Hyökkäyksen aikana Hamas otti noin 200 panttivankia ja vei heidät Gazan alueelle. Israelilaisille Hamasin hyökkäys oli luonnollisesti shokki ja kansallinen trauma. Lukuisat länsimaat tuomitsivat Hamasin hyökkäyksen nopeasti. Hamas oli kohdistanut raketti-iskuja Israeliin jo vuosia, jolloin Israel on tavallisesti vastannut pommituksilla Gazaan, mutta lokakuun 7. päivän isku oli laajuudessaan ja raakuudessaan aivan eri luokkaa.

Israelin pääministeri Benjamin Netanjahu vannoi pian kostoja ja tiedotti Israelin olevan sodassa.

Israelin asevoimat alkoi pommittaa Gazaa, ja pääministeri Netanjahu kertoi tavoitteekseen tuhota Hamas. Lokakuun 27. päivä Israelin armeijan joukot hyökkäsivät Gazaan laajasti maata pitkin.

Terroristijärjestö Hamas on vuosien saatossa kaivanut Gazan alle laajan tunneliverkoston, jota Hamasin toimijat hyödyntävät tukikohtina, kulkuväylinä ja piilottelupaikkoina. Tunneliverkoston päällä on tavallisia palestiinalaisten koteja, sairaaloita ja muita siviilikohteita. Hamas käyttääkin tunneliverkostoa myös siihen, että terroristisotilaat voivat ikään kuin suojautua siviilikohteiden taakse sillä ajatuksella, että Israel ei ammu siviilikohteisiin. (Globalis 20.2.2024.)

Todellisuus on kuitenkin ollut toinen, sillä Israel on sodassaan Hamasia vastaan tuhonnut käytännössä koko Gazan infrastruktuurin.

Israel on iskenyt gazalaisiin kouluihin, sairaaloihin ja muihin siviilirakennuksiin. Samalla Israel on estänyt humanitaarisen avun pääsyn Gazaan, jossa puute vedestä ja ravinnosta on johtanut jo kymmenien lapsien nälkäkuolemiin huhtikuuhun 2024 mennessä, ja Unicefin mukaan (22.12.2023)

nälkäkuolemien määrä tulee kasvamaan rajusti. Ihmisoikeusjärjestöt ennustavat nälänhädän pahentuvan Gazan kaistalla nopeasti kevään 2024 edetessä (Elliot & O'Caroll 20.3.2024).

Neljänkymmenen kilometrin pituisella Välimeren rannalla, Israelin ja Egyptin välissä, sijaitsevalla Gazan kaistalla, asuu yli kaksi miljoonaa ihmistä (Globalis 20.2.2024). Gazan terveysministeriön mukaan Gazassa on kuollut 27. maaliskuuta 2024 mennessä 32 490 ihmistä. Ministeriötä hallitsee terroristijärjestö Hamas, mutta sen ilmoittamia uhrilukuja on pidetty luotettavina. Pelastakaa Lapset -järjestön mukaan (4.4.2024) huhtikuun 2024 alkuun mennessä Gazassa asuvista lapsista oli kuollut tai loukkaantunut yli kaksi prosenttia eli lähes 26 000 lasta.

4.1.2 Tilanne huhtikuun lopulla 2024

Aloin kirjoittaa tätä tutkielmaa vuoden 2023 lopulla. Sen jälkeen tiedot siitä, mitä Gazassa tapahtuu, ovat tarkentuneet ja vahvistuneet. Länsimaiden ja Israelia perinteisesti tukeneen Yhdysvaltain presidentti Joe Bidenin kanta Israelin toimiin on kuukausien kuluessa muuttunut yhä kriittisemmäksi. Tilanne Gazassa elää, ja voi olla, että jotkin tässä tutkielmassa mainitut seikat eivät ole ajankohtaisia enää myöhemmin. Osa mainitsemistani tiedoista voi myös myöhemmin tarkentua. Seuraavaksi kerron tiivistetysti, minkälainen tilanne Gazan sodassa on huhtikuussa 2024.

Tämän tutkielman viimeistelyvaiheessa huhtikuun lopussa 2024 Gazan tilanne on yhä katastrofaalinen. Israel jatkaa alueella yritystään tuhota terroristijärjestö Hamas, tuhoaa Gazan infrastruktuuria, estää siviilien tarvitseman avun ja ravinnon saantia sekä tietävästi syyllistyy lukuisiin sotarikoksiin.

Alueella kuluneen viiden kuukauden aikana kuolleiden lasten määrä on suurempi kuin kaikissa maailman sodissa vuosina 2019–2022 yhteensä (United Nations 13.3.2024).

Kansainvälinen tuomioistuin ICJ tutkii yhä joulukuussa 2023 Etelä-Afrikan nostamaa kansanmurhakanetta Israelia vastaan. Asiantuntijoiden mukaan Israelin toimet Gazassa voivat ylittää jotkut kansanmurhasopimuksessa mainitut kriteerit. Lopullisen tuomion arvioidaan kuitenkin voivan kääntyä kumpaan tahansa suuntaan. Asiantuntijoiden mukaan kansanmurhan määritelmän täyttämiseksi pitää käydä pitkä prosessi, jossa todistetaan, että Israelin toimet ovat olleet tarkoituksellisia. (Aholainen 28.4.2024.)

Huhtikuun lopulla Israel ja Hamas käyvät neuvotteluja Qatarissa, mutta molempien osapuolten kerrotaan sabotoivan neuvotteluja aina, kun osapuolet ovat lähellä sopimusta (Lis 27.4.2024).

4.2 Julkinen keskustelu ja mediakritiikki

Lokakuussa 2023 alkanut sota Lähi-idässä Israelin ja terroristijärjestö Hamasin välillä on saanut valtaisaan huomiota niin medioissa kuin kansalaisyhteiskunnassa. Gazan sodalle on tyypillistä, että

se on saanut sodasta kiinnostuneet tai sitä seuraavat ihmiset ympäri maailman aktivoitumaan sosiaalisessa mediassa ja kaduilla muun muassa vaatimaan tulitaukoa Gazaan.

Mielipideilmasto juuri tämän kyseisen konfliktin ympärillä näkyy myös suomalaisten medioiden toimituksissa. Gazan sodan uutisoinnista on satanut toimituksiin saanut paljon kritiikkiä sekä Israelin että palestiinalaisten tukijoilta (Taubert 20.12.2023). Aamulehden vastaava päätoimittaja muotoili kolumnissaan, että Gazan sota menee suomalaisilla tunteisiin Ukrainan sota enemmän (Keskinen 7.2.2024).

Instagramissa suosiotaan Gazan sodan aikana on kasvattanut useat tilit, joissa kerrotaan Gazan sodasta tai kritisoidaan mediaa, poliitikoita tai valtioita niiden toimista tai toimimattomuudesta Gazan sotaan liittyen.

Yksi niistä on suomenkielinen tili, jolla kerrotaan, mitä kysymyksiä toimittajien tulisi tilin ylläpidon mukaan kysyä poliitikoilta ja asiantuntijoilta Gazan sodasta. Yhdessä tilin postauksessa pohditaan, onko Suomen toimituksissa teroittimet loppu, sillä ”kaikki journalismi Gazan sodasta on niin kritiikintöntä” (Voiskojokutoimittajakysya 21.10.2023).

Tampereen yliopiston tutkija Tiina Järvi (10.11.2023) kirjoittaa Gazan sota käsittelevässä näkökulmassaan olevansa medialle vihainen ”sen tavasta käsitellä tilannetta historiaa ja valtasuhteita huomioimatta”. Järvi kertoo kokemastaan haastattelutilanteesta, jossa toimittaja oli odottanut tutkijoilta ”neutraalia” tapaa keskustella Gazan sodasta. Järven mukaan neutraalius ei kuitenkaan toimi siten, että valtasuhteiltaan epäsymmetriset osapuolet asetetaan keskustelussa samalle viivalle. Järven mukaan tilanteen kontekstin ja käsitteiden määritelmät tuntevalla tutkijalla on vastuu käyttää oikeita käsitteitä silloinkin, kuin käsitteet, kuten kolonialismi, apartheid tai kansanmurha, tulkittaisiin epäneutraaleiksi.

Kun jokin uutisaihe herättää näin paljon reaktioita ja kritiikkiä, on syytä tutkia, minkälaista kuvaa journalismi aiheesta lukijoilleen välittää. Siten voi selvittää, mihin kritiikki perustuu tai ei perustu, ja onko medialla perusteltua syytä itsereflektioon ja uutisoinnin parantamiseen. Yleisön luottamus on journalistiselle medialle elintärkeää, minkä vuoksi suurta määrää kritiikkiä ei ole syytä ohittaa, vaikka joissain tapauksissa kritiikin pohjana saattaa olla esimerkiksi tiedon puute tai kolmannen osapuolen tuottama propaganda tai disinformaatio.

Reuters Instituutin vertailun mukaan Suomessa uutisiin luotetaan kaikista eniten maailmassa. Suomalaiset siis myös lähtökohtaisesti luottavat median luovan mahdollisimman täsmällistä kuvaa uutistapahtumista. Se, miten media jostakin konfliktista kertoo, voi vaikuttaa siihen, miten ihmiset toimivat konfliktin suhteen. (Korhonen 2023.)

Median käyttämien ilmaisujen luomaa kuvaa todellisuudesta on perusteltua tarkastella siis ainakin kahdesta syystä: yleisön luottamuksen säilyttämiseksi ja jotta ihmisten näkemys tapahtumien kuluista pohjautuisivat mahdollisimman täsmälliseen kuvaukseen todellisuudesta.

4.2.1 Palestiina-aktivismi

Iso osa medioiden saamasta kritiikistä Gazan sodan uutisoinnista tulee niin kutsutuilta Palestiina-aktivisteilta. Liike ei ole tarkkarajainen, mutta yhteistä aktivismille on pyrkimys vaikuttaa eri yhteiskunnallisiin tahoihin ja julkiseen keskusteluun Palestiinan siviilien tukemiseksi. Palestiina-aktivismiin sisällä on monenlaisia toimijoita, joten vaikka aktivismin taholta tulevalla kritiikillä on tärkeä rooli osana yhteiskunnallista keskustelua, on osasta kritiikkiä havaittavissa myös kiistanalaisia piirteitä.

Esimerkiksi yksittäinen Palestiina-aktivisti Iiris Laisi kertoo HS:n haastattelussa, että median huomio on ollut Hamasin teoissa ja kokonaiskuva Israel-Palestiina tilanteesta on mediassa unohdettu. Toisaalta Laisi sanoo, ettei häntä ”kauheasti kiinnosta Hamasin isku”. Laisin mukaan Hamas onkin seurausta Israelin Gazan miehityksestä ja sorrosta. (Rautaheimo 11.3.2023.)

Laisin näkemys tiivistää Palestiina-aktivismiin mediaa kohtaan antaman kritiikin osittaiset ongelmatkohdat. Terroristijärjestö Hamasin pitäminen palestiinalaisten etuja puolustavana tahona on hyvin kiistanalainen näkemys. Myös se, että Israelin tekoja tulisi kuvata yksipuolisesti niin, että Hamasin osallisuus jätetään vähälle huomiolle mediassa, olisi juuri sellaista toimintaa medialta, jota aktivistit kritisoivat, mutta vain toisinpäin.

Toisekseen aktivismiin liittyy myös sellaisia kiistanalaisia seikkoja, kuten ”joelta merelle” -sloganin käyttö. Palestiinaa tukevissa mielenosoituksissa on Suomessakin totuttu kuulemaan poliittista huudahdusta ”From the river to the sea, Palestine will be free”. Vaikka mielenosoittajat käyttänevät lausetta isolta osin Israelin apartheid-politiikan vastustamiseen, voi huudahduksen ymmärtää sen poliittisen historian vuoksi myös tavalla, joka viittaa antisemitismiin ja Israelin kansan tuhoamiseen. (Pelli 2.11.2023.)

Esimerkiksi kokoomuksen kansanedustaja, juutalainen Ben Zyskowicz on tuonut vahvasti esille, että nykyisen sodan Gazassa aloitti Hamas. Hän tuomitsee Israelin teot Gazassa, mutta katsoo myös, että Israelin toimien vertaaminen holokaustiin on antisemitismistä. (Caselius 8.3.2024.)

Tuon nämä muutamat seikat julkisen keskustelun eri sävyistä esille, sillä pidän tärkeänä korostaa, että vaikka opinnäytetyöni aihe kumpuaa osin aktivistien antamasta kritiikistä uutismedioita kohtaan, en tässä työssäni tarkastele aktivistien muita väitteitä tai sitä kritiikkiä, joka kohdistuu itse aktivismiin. Toisekseen pidän tärkeänä sanoittaa sen, että kaikenlaisella aktivismilla on aina tavoite, ja aktivismi tulee erottaa tieteestä ja myös tämän tutkielman teosta.

5 Media ja sotasananasto tutkimuksessa

Tuon tässä luvussa esille tiivistetysti, miten Gazan sodan uutisoinnissa käytetty operaatio-termi vertautuu toiseen viime vuosina laajasti medioissa esillä olleeseen sotaan, Venäjän hyökkäykseen Ukrainassa.

Lisäksi tuon esille aiempaa tutkimusta journalismin suhteesta sotaan tämän tutkielman kannalta hyödyllisistä näkökulmista.

5.1 Media ja propaganda

Sandra Korhonen tutki Jyväskylän yliopiston journalistiikan maisterintutkielmassa vuonna 2023 suomalaisten sotauutisten kieltä ja sen suhdetta propagandaan Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022. Tutkielman tuloksena Korhonen kertoo vaikuttavan siltä, että suomalaisissa sotauutisissa on joiltain osin propagandan piirteitä. Tämä näkyy Korhosen mukaan muun muassa siinä, että sotauutisissa toistuu asetelma, jossa Ukraina on ”hyvä puolustaja” ja Venäjä on ”paha hyökkääjä”. Korhosen mukaan sotapropagandalle on tyypillistä osapuolten jakaminen hyvään ja pahaan tai toisen osapuolen korostuneen kriittinen tarkastelu.

Korhonen (2023, 1) tuo esille, että koska Venäjän ja Ukrainan hallinnot ovat molemmat medioiden uutislähteitä, hallintojen välittämän tiedon voi olettaa edistävän jollain tapaa oman valtion etua tai sotilaallista tavoitetta. Joukossa voi olla mukana myös suoraa propagandaa.

Uutismedioiden tulee siis tasapainotella sen välillä, että niiden tulee kertoa yleisölle, mitä konfliktitai sota-alueella tapahtuu, mutta samalla välttää joutumista sodan osapuolen propagandan äänitorveksi. Tämä näkyy myös Israelin-Palestiinan konflikteista ja Gazan sodasta uutisoitaessa, sillä molemmat osapuolet hyödyntävät informaatiovaikuttamista tai propagandaa oman agendansa ajamiseen (Kujala 21.5.2021).

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltu operaatio-termi voi näin ollen olla uutisteksteissä perusteltu savenalinta tai esimerkiksi Israelin itsensä antama kuvaus toiminnastaan Gazassa. Tämän vuoksi tuon luvussa 7 esille, milloin termiä on käyttänyt media itse ja milloin israelilainen taho. Kuten Korhonen (2023, 19–23) tutkielmassaan kuvaa, sodan osapuolet pyrkivät käyttämään mediaa omien näkemystensä, määritelmiensä ja tapahtumien kuvaustensa levittämiseen.

Yhden määritelmän mukaan propaganda ei synny vahingossa vaan se on suunniteltua toimintaa, joka vaatii pitkäjänteisyyttä ja resursseja. Se on yritys manipuloida tietoa ja suunnata käyttäytymistä propagandaa levittävän tahon haluamaksi. Propagandaviestin tarkoitus ei kuitenkaan automaattisesti ole hyvä tai paha. (Korhonen 2023, 16.)

Sotaoloissa propagandaa levittävän sodan osapuolen tavoite saattaa olla esimerkiksi sodan poliittisen tai aseellisen tuen varmistaminen tai taistelutahdon kohottaminen. Media taasen on propagandaa levittävien tahojen näkökulmasta tila, jolla oman viestin kulkua voi pyrkiä edistämään. (Korhonen 2023, 21.)

Korhonen (2023, 21) tuo esille, kuinka yhtenä sotapropagandan piirteenä on ajatustavan levittäminen, jossa oma puoli on hyvä, vastapuoli paha. Näin vastustaja on syyllinen siviilien pommittamiseen ja omista iskuista syntyneisiin uhreihin ei sallisi kiinnitettävän huomiota. Korhonen puhuu ”arvokkaista uhreista” ja ”arvottomista uhreista”. Samoin sodan todellisuutta siistivä sanasto on yksi sotapropagandan piirre. Journalistisia käytäntöjä vaalivissa uutismedioissa sodan osapuolen levittäminen pyritään kuitenkin tunnistamaan ja osoittamaan lukijoille.

Korhonen niin ikään toteaa, että uutistyössä tehdään kielellisiä valintoja jo siinä, millä nimityksellä sotaa kutsutaan. Sotaa Ukrainassa voidaan kuvailla esimerkiksi ilmaisuilla ”Ukrainan sota”, ”sota Ukrainassa”, ”Venäjän hyökkäyssota” tai ”sotilaallinen erikoisoperaatio”. (2023, 5–6.) Samalla tavalla näitä valintoja on medioissa tehty Hamasin ja Israelin välisen sodan suhteen.

Korhonen tuo esille, että vastuullinen journalismi ei edellytä vain faktojen kertomista, vaan sisältää myös valintaa sen suhteen, mitkä faktat kerrotaan toisten kustannuksella. Tämä epäsuhta voi johtaa siihen, että toisenlaiset seikat sodasta saavat uutisissa suuremman painoarvon kuin toiset – yhtä paikkansa pitävät – näkökulmat.

5.2 Peilinä Ukrainan sota

Korhosen tutkielmassa mainitaan, että Venäjällä hyökkäystä Ukrainaan kutsutaan sotilaalliseksi erityisoperaatioksi eikä sodaksi.

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni maaliskuun 22. päivä keväällä 2024 mediat uutisoivat Venäjän hallinnon tiedottajan Dmitri Peskovin sanoneen, että Venäjä käy sotaa Ukrainaa vastaan.

– Olemme sotatilassa. Kyllä, tämä alkoi sotilaallisena erikoisoperaationa, mutta heti kun kollektiivinen länsi asettui Ukrainan puolelle, tästä tuli meille sota, Peskov sanoi.

(Tseplayaev 22.3.2024.)

Tämä oli ensimmäinen julkinen suora myöntäminen Venäjän hallinnon suunnalta sille, että kyseessä on sota. Aiemmin Venäjän hyökkäyssodan kutsuminen sodaksi on ollut Venäjällä kiellettyä. Venäjän hallinnon valjastamat ja sen propagandaa toistavat venäläismediat ovat vältäneet kutsu-
masta sotaa sodaksi, jotta eivät syyllistyisi rikokseen.

Suomalaiset mediat puolestaan ovat olleet tarkkoja siinä, etteivät he toista Venäjän hallinnon propagandaa Ukrainan sodasta puhuttaessa.

”Tarkastelemissani suomalaisissa uutismedioissa ei käytetty sodasta termejä sotilasoperaatio tai sotilaallinen erikoisoperaatio, joita Venäjän hallinto käyttää nimittämään sota. Ainoana poikkeuksena oli kohdat, jossa kuvailtiin Venäjän käyttävän näitä termejä”, Korhonen (2023, 5) kirjoittaa.

Venäjän hallinto käyttää nimitystä ”sotilaallinen erikoisoperaatio”, kun se viittaa ylipäätään Venäjän vuonna 2022 aloittamaan sotaan Ukrainassa. Tarkastelemissani Helsingin Sanomien artikkeleissa operaatiolla viitattiin taas kapeampiin toiminnan osa-alueisiin. Israelin ja Hamasin toimia kokonaisuutena ei kutsuttu operaatioksi. Poikkeuksena aineistossa on kohdat artikkelissa tarkasteltavan ajanjakson ensimmäiseltä päivältä, jolloin Hamas hyökkäsi Israeliin, joissa HS siteeraa epäsuorasti Hamasin sotilaskomentaja Muhammad Deifin nauhoitettua viestiä, jossa Deif ilmoittaa Israeliin hyökkäykseen viitaten, että operaatio nimeltä Al-Aqsan myrsky on alkanut. Samassa artikkelissa kerrotaan, että Israelin asevoimat kutsuu ”omaa vastaoperaatiotaan nimellä ”Rautamiekat””. (Feyborg, Mykkänen, Tyystjärvi, Lehtinen, Härkönen, Manner, Mattila & Hannula 7.10.2023). Nämä kohdat voidaan tulkita siten, että operaatio-sanalla viitataan koko toimintakokonaisuuteen.

Muutoin aineistossa operaatiolla tarkoitetaan pääsääntöisesti jotakin kapeampaa vahingoittavan/sotilaallisen toiminnan osa-alueita, joka on osa laajempaa toimintakokonaisuutta, jossa joko Hamas tekee vahingoittavia toimia Israelissa tai Israel tekee vahingoittavia toimia Gazassa.

Tämä on hyvä huomioida sen vuoksi, että myös Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainassa uutisoidessa suomalainen media käyttänyt paikoin operaatio-termiä kuvaamaan osapuolten sotilaallisia toimia osana sota. Esimerkiksi elokuussa 2023 silloinen Puolustusvoimain komentaja Timo Kivinen kommentoi Ukrainan vastahyökkäystä Ylen Ykkösaamun haastattelussa.

”On syntynyt julkisuudessa ehkä vähän väärä kuva, että tämä olisi tällainen nopea operaatio, jossa päästäisiin valtaamaan nopeasti suuria alueita”, Kiviniemi sanoi.

Helsingin Sanomat uutisoi Kiviniemen kommentista ja kirjoittaa muun muassa: ”Kivisen mukaan Ukrainan operaatio on kuitenkin edennyt” (Pelli 19.8.2023).

MTV Uutiset puolestaan kertoo heinäkuussa 2023, että Venäjä on Ukrainan maavoimien komentajan mukaan aloittanut ”suuren hyökkäysoperaation Harkovassa”. Uutisessa toimittaja kirjoittaa, että Suomen entisen tiedustelupäällikön Pekka Toverin mukaan ”Venäjän operaatio on pidemminkin osoitus heikkoudesta kuin voimasta”. (Luhtala 18.7.2023.)

Näissä esimerkeissä sekä toimittaja että asiantuntija käyttävät operaatio-termiä kuvaamaan sotilaallisista toimintaa.

Uutiset ovat esimerkkejä siitä, kun ”operaatiota” käytetään nimityksenä sotilaallisesta toiminnasta osana laajempaa toimintakokonaisuutta eli sotaa.

Ero Ukrainan sodan ja Gazan sodan välillä muodostuu siitä, että Ukrainan sodassa kaksi valtiota sotii Venäjän aloitettua provosoimattoman hyökkäyksen Ukrainaan. Venäjän on kerrottu syyllistyneen lukuisiin sotarikoksiin Ukrainassa sodan aikana.

Gazan sodassa osapuolina ovat valtio ja terroristijärjestö. Valtasuhteet sodassa on erilaiset, ja Palestiinan siviilit ovat pitkän sorron (Paananen 21.12.2023) jälkeen tilanteessa, jossa heillä ei ole pakoreittia alueilta, joita Israel pommittaa. Israelin toimet on laajasti katsottu olevan sodankäynnille asetettujen rajoitusten vastaisia (Amnesty International 13.10.2023; Amnesty 27.3.2024; Wilhelmus 26.1.2024).

6 Tutkimusmenetelmät ja aineiston keruu

Tutkielman pääasiallisena aineistona toimii Helsingin Sanomien kahdeksan Gazan sotaa käsittelevää uutistekstiä.

Luin kaikki kahdeksan artikkelia tarkasti läpi ja jaottelin Word-ohjelmassa artikkeleissa esiintyvät operaatio-sanat sen mukaan, kumman osapuolen toimintaan niillä viitataan ja kuka termiä käyttää.

Tämän lisäksi poimin aineistosta myös muut sellaiset teon kuvaukset, jotka ilmentävät osapuolten suoraa vahingollista toimintaa toista osapuolta tai toisen osapuolen maaperää tai sen väestöä kohtaan.

Tämän jälkeen jaottelin esiin nousseita ilmaisuja teemoittain ja muodostin niistä diskursseja.

6.1 Menetelmänä diskurssianalyysi

Käytän tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysia ja pyrin sen keinoin kuvaamaan ja analysoimaan operaatio-sanat käyttöä, kontekstia ja kietoutumista sosiaaliseen toimintaan.

Genre tarkoittaa diskurssianalyysissa vakiintunutta kielen ja sosiaalisen toiminnan yhteen liittoutumaa, jonka genren käyttäjät voivat tunnistaa (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 110). Tässä opinnäytetyössä genrenä ovat uutistekstit. Tämä genre jo osittain rajoittaa tai määrittelee sitä, miten operaatiodiskurssi ja muut esille tuomani diskurssit ymmärretään ja miten ne jäsennetään osaksi sosiaalista toimintaa.

Genren lisäksi se, miten operaatio-termiä uutisteksteissä tulkitaan ja ymmärretään, vaikuttaa käytetyn kielen konteksti, siis kieltä ympäröivä todellisuus. Käytetyn diskurssin merkitys syntyykin kirjoittajan, lukijan, kielen ja kontekstin välisessä vuorovaikutuksessa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 38.)

Koska kielen merkitys on kontekstisidonnaista, pyrin tutkielmassani tuomaan esille niitä operaatio-termin ympäröiviä kielellisiä todellisuuksia, jotka kulloinkin ovat voineet vaikuttaa siihen, minkälainen merkitys ja tulkinta operaatio-termin käytöstä uutisteksteissä syntyy.

6.1.1 Konteksti diskurssianalyysissa

Konteksti eli asiayhteys tai tapahtumatilanne tarkoittaa tässä tutkimuksessa kielestä ja todellisuudesta rakennettua ympäristöä, johon uutisteksteissä käytetyt sanat ovat sidonnaisia.

Yksittäisen sanan merkitys voidaan päätellä hyvin erilaiseksi riippuen asiayhteydestä, jossa sana esiintyy. Sanan merkitys voi realisoitua jo lausekontekstista, jossa sanaa käytetään. Toisaalta

sanan merkitys voidaan havainnoida laajemmasta kontekstista, kuten siitä, missä genressä lause esiintyy ja minkälaiseen tekstikokonaisuuteen se on sidonnainen. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 36–40.) Näin ollen samalle lauseelle voidaan määrittää kontekstin mukaan eri merkityksiä.

Esimerkiksi sana ”hyökätä” voidaan kontekstista riippuen ymmärtää sanallisena kiivaana argumentaationa toista vastaan, jonkin yrityksen verkkosivuston toiminnan tarkoituksellisena sabotoimisena tai valtion sotilaallisena valloituksena tai väkivaltaisina tekoina toisen valtion rajojen sisällä.

Toisaalta lauseelle ”sotilaallinen joukko hyökkää lännestä kohti pääkaupunkia” voidaan antaa erilaisia merkityksiä riippuen siitä, esiintyykö lause fiktiivisessä sotaromaanissa, yläasteen historiankirjassa vai nykyhetkessä sotaa käsittelevässä uutistekstissä.

Tässä opinnäytetyössä analysoitavien sanojen ja ilmaisujen ensisijaista kontekstia määrittelee uutisteksti genrenä ja toiseksi konfliktinen tilanne. Näin ollen ilmaisujen analysointi lähtee siitä lähtökohdasta, että tarkasteltua sanaa on käytetty konfliktia käsittelevässä uutisessa, jonka yleisesti ymmärretty tarkoitus on raportoida ajankohtaista, tosiasiallista ja objektiivista tietoa (Uutismedian liitto s.a.).

Näin ollen tässä diskurssianalyysissä rajataan jo ennalta sellaiset mahdolliset sanojen ja ilmaisujen asiayhteydet, jotka eivät lähtökohtaisesti sisälly uutiselliseen, konfliktista kertovaan, merkitysympäristöön.

6.2 Vertailupintana Journalistin ohjeet

Perustelen opinnäytetyöni aihevalintaa ja sen merkitystä myös Journalistin ohjeilla. Opinnäytetyöni lähtökohtana ei ole syy epäillä, ettei Helsingin Sanomat olisi noudattanut Gaza sodan uutisoinnissaan Journalistin ohjeita, enkä pyri tässä tutkielmassa tutkimaan Journalistin ohjeiden toteutumista Gazan sodan uutisoinnissa.

Sen sijaan käytän Journalistin ohjeita yhtenä työkaluna sen analysoimiseen, miten operaatio-sanan käyttö Gazan sodan uutisoinnissa suhteutuu journalismin eettisiin ohjeisiin. Journalistin ohjeet eivät anna yksiselitteisiä ohjeita uutistekstien rakentumiselle, yksittäisten sanojen käyttöön tai eri aiheista kirjoittamiseen. Ohjeet toimivat pikemminkin eettisenä lähtökohtana yksittäisten journalistien ja uutistoimistojen työlle. Myös Helsingin Sanomat ovat työssään sitoutuneet Journalistin ohjeisiin.

7 Aineiston analyysi

Tässä kappaleessa perehdyn aineistoon, jonka keräsin Helsingin Sanomien artikkeleista, jotka tulivat tulokseksi HS:n hakukoneesta, kun hakusanoiksi laitoi ”Israel*” ja ”operaatio*” tai ” Hamas*” ja ”operaatio*”. Hakutuloksiksi tuli yhteensä 15 artikkelia, kun hakusanoina käytti ”Israel*” ja ”operaatio*”. Hakusanoilla ” Hamas*” ja ”operaatio*” löytyi 10 artikkelia, joista jokainen artikkeli tuli hakutulokseksi myös ”Israel*” ja ”operaatio*” -hakusanoilla.

Rajasin analysoitaviksi artikkeleiksi hakutuloksista vain sellaiset artikkelit, joissa uutisen pääaihe oli selkeästi Hamasin tai Israelin toimet, ja joissa operaatio-termiä käytettiin joko Israelin tai Hamasin toimintaan viitaten ainakin kerran. Tällaisia artikkeleita oli yhteensä 8.

Näiden hakutulosten artikkeleita analysoin siitä näkökulmasta, minkälaisessa kontekstissa niissä on käytetty operaatio-sanaa.

Tarkemman analysoinnin ulkopuolelle jäävissä seitsemässä artikkelissa kyllä mainittiin Israel tai Hamas, mutta uutisten pääfokus oli muun muassa Punaisenmeren tapahtumissa tai toisten maiden toimista Gazan kriisiin liittyen. Näissä artikkeleissa operaatio-termillä viitattiin muun muassa Yhdysvaltojen ”operaatioon” Punaisellaamerellä (Mykkänen 19.12.2023) tai Ranskan poliisin epäilyyn siitä, että pariisilaisrakennuksiin maalattujen Daavidin tähtien takana on ”Venäjän tiedustelun erikoisoperaatio” (Hakala 8.11.2023).

Analysoinnin ulkopuolelle jätin myös artikkelin, jossa Helsingin Sanomat siteerasi muiden lehtien kannanottoja Israel-Hamasin tilanteeseen Gazan kriisin alussa. Artikkelin ei ollut merkattu tekijää, ja juttu oli suurilta osin suoria sitaatteja Etelä-Suomen Sanomien, Ilkka-Pohjolaisen, Ilta-lehden, Turun Sanomien ja Ilta-Sanomien kirjoituksista. Operaatio-termiä käytettiin suorissa lainauksissa kahdesti, ja muiden verkkolehtien käyttämä operaatio-termi olisi voinut vääristää HS:n uutisoinnissaan käyttämien termien analysointia. Muita lehtiä siteeraavassa artikkelissa operaatio-sanaa käytettiin seuraavissa yhteyksissä:

- ”---verisin Israelia kohtaan tehty sotilasoperaatio sitten jom kippur -sodan---” (Etelä-Suomen Sanomat).
- ”Odotettavissa on Israelin maavoimien operaatio Gazaan, ja siitä tulee verinen” (Ilta-Sanomat).

(Helsingin Sanomat 10.10.2023.)

Jäljelle jäävät kahdeksan artikkelia (liite 1) analysoin kolmevaiheisella menetelmällä, jossa ensimmäisessä kerään artikkeleissa käytetyt Hamasin tai Israelin toiminnankuvaukset, jotka jollain

tavalla liittyvät suoraan toista osapuolta vaurioittavaan toimintaan toisen osapuolen maaperällä, kuten Gazassa tai Israelissa.

Seuraavaksi jaottelin artikkeleissa käytetyt operaatio-loppuiset termit sen mukaan, voidaanko tekstin kontekstin perusteella toiminnan kuvauksen subjektiksi eli toimijaksi päätellä Hamas vai Israel (liite 2). Tähän laskin sekä suorat sitaattit, kuten Israelin pääministerin Netanjahun tai Hamas-ryhmään kuuluvien henkilöiden omat kuvaukset toiminnastaan, että HS:n itse käyttämät termit, kun lehden tarkoituksena oli kuvata Hamasin tai Israelin toimintaa. Operaatio-loppuisia termejä olivat ”sotilasoperaatio”, ”operaatio”, ”maaoperaatio” ja ”vastaoperaatio”. Subjektin mukaan jaottelun lisäksi laskin, kuinka monta kertaa Hamasin tai Israelin toimintaa kuvatessa käytettiin operaatio-loppuisia termiä (liite 4).

Operaatio-termin lisäksi jaottelin muut suoraa vahingoittavaa toimintaa ilmentävät termit tekijän mukaan (liite 3).

Kolmannessa vaiheessa erottelin toiminnan kuvauksista teemoja, joiden perusteella pystyin muodostamaan HS:n käyttämistä Hamasin ja Israelin teonkuvauksista osin samoja, osin erilaisia toistuvia diskursseja.

Analysoin hakutuloksilla saatuja artikkeleita diskurssianalyysin menetelmin siten, että luettuani artikkelit nostan esille, minkälaisessa kontekstissa artikkeleissa on käytetty operaatio-sanan sisältäviä ilmauksia. Tämän jälkeen analysoin sanavalintaa kontekstissaan diskurssianalyysinmenetelmin. Analyysissä pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Miten Helsingin Sanomat käytti operaatio-termiä uutisoinnissa, joka koski sotaa Gazassa?
- 2) Minkälaista kuvaa todellisuudesta sanavalinnan käyttö kontekstissaan rakentaa?
- 3) Olisiko jokin toinen toinen termi voinut olla täsmällisempi ilmaisu?

Lopuksi koostan aineiston analyysistäni yhteenvedon, johon kerään tutkimuksen keskeiset havainnot. Peilaan havaintoja aiempaan tutkimukseen sekä julkiseen keskusteluun ja kritiikkiin Gazan sodan uutisointista. Yhteenvedossa tuon myös esille mahdolliset journalistiset tai toimitukselliset käytännöt, jotka ovat voineet vaikuttaa sanavalintojen takana.

7.1 Helsingin Sanomien artikkelit

Tässä kappaleessa esittelen aineistosta koostamani taulukot ja analysoin esiin nousseita havaintoja ja teemoja diskurssianalyysin valossa. On syytä huomioida, että koska koostin taulukot manuaalisesti lukemalla itse artikkelit ja poimimalla havaitsemani ilmaisut, on mahdollista, että olen

vahingossa jättänyt huomiotta jonkin termin, jonka olisi voinut liittää tutkielmani aineistoon. Kävin artikkelit kuitenkin tarkasti läpi, joten jos jokunen yksittäinen vahingollista toimintaa kuvaava termi on jäänyt huomiotta, se tuskin vaikuttaa olennaisesti tarkastelemani aineiston ja sen analyysin luotettavuuteen. Lisäksi jouduin tekemään valintaa sen suhteen, minkälaiset ilmaukset laskea tutkielman kannalta aineistoon sopivaksi vahingolliseksi toiminnaksi. Jos jonkin ilmaisun kohdalla ei ole täysin selkeää, viitataanko sillä Israelin tai Hamasin toimintaan, jätin ilmaisun aineiston ulkopuolelle.

7.1.1 Taulukko 1: operaatio-termin käyttö

Seuraavassa taulukossa esittelen esimerkkejä HS:n hakukoneen avulla löydettyissä artikkeleissa esiintyvistä operaatio-termeistä ilmaisun käyttäjän mukaan. Operaatio-termit näkyvät taulukossa lyhyissä uutisteksteistä poimituista lainauksissa.

Taulukossa on jaoteltuna, onko HS käyttänyt termiä itse vai käyttääkö termiä esimerkiksi haastateltava ja onko tällöin kyseessä suora vai epäsuora sitaatti. Lisäksi taulukon oikeassa laidassa näkyy termiä käyttänyt haastateltava tai termin paikka uutisessa, kun HS on itse käyttänyt termiä toimintaa kuvaavana ilmaisuna.

Taulukko löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 2. Taulukon punainen ja sininen väri kertovat, kumpaa osapuolta tekstissä tarkoitetaan: punainen väri taulukossa tarkoittaa Hamasia ja sininen Israelia. Kahdeksassa aineistoksi valitsemassani artikkelissa ”operaatiolla” viitattiin vain kaksi kertaa terroristijärjestö Hamasin toimiin, kaikissa muissa tapauksissa termillä viitattiin Israelin toimiin. Tähän todennäköisesti vaikuttaa myös se, että Gazan sota eteni nopeasti Hamasin hyökkäyksen jälkeen tilanteeseen, jossa Hamas on vähemmän aktiivisessa puolustautujan asemassa, jolloin Hamasin toimista ei luonnollisesti ole raportoitu samassa määrin kuin Israelin aktiivisista toimista Gazassa.

Alla olevassa taulukossa punaisella oleva kohta on osa uutistekstiä, jossa kerrotaan, millä nimellä Hamas itse kutsuu toimintaansa.

Taulukko 1 (Liite 1):

Operaatio-termin käyttö Helsingin Sanomien artikkeleissa ilmaisun käyttäjän mukaan jaoteltuna.

	HS KÄYTTÄMÄ	SUORA SITAATTI	EPÄSUORA SITAATTI	SITAATIN LÄHDE / PAIKKA
Esimerkki 1.	Israelin maaoperaation vaarana			INGRESSI

Esimerkki 2.	Israelin operaatio sairaalalla --			OTSIKKO
Esimerkki 3.			--mahdollisen maa- operaation--	Ev. luut. Mäkelä
Esimerkki 4.		Kun sotilasoperaatio to- teutetaan--		Ev. luut. Mäkelä
Esimerkki 5.	--ettei operaatio häiritsisi sairaalan toimintakykyä--			LEIPÄTEKSTI
Esimerkki 6.	--operaatio nimeltä -- on al- kanut.			LEIPÄTEKSTI
Esimerkki 7.	Mäkelä ei usko, että maa- operaatio on--			LEIPÄTEKSTI
Esimerkki 8.		Hamasia on yritetty tu- hota -- useilla operaati- oilla--		Ev. luut. Mäkelä

Yllä olevassa taulukossa näkyvistä operaatio-termeistä loin termien yhteneväisyyksien perusteella kategorian, jota kutsun operaatiodiskurssiksi. Operaatiodiskurssissa osapuolen täsmälliset teot eivät käy selville, eli operaatio-loppuiset termit yksistään eivät kerro, mitä tekoja operaatio pitää sisällään. Toisaalta käytetyn operaatio-termin kontekstista löytyvät muut ilmaisut voivat hieman valottaa, minkä luontoinen toiminta on kyseessä tai missä se tapahtuu, kuten ”operaatio sairaalalla” tai ”maaoperaatio”. Vaikka ilmaisu ”operaatio sairaalalla” on täsmällisempi ilmaisu kuin pelkkä ”operaatio”, jättää ilmaisu yhä epäselväksi, minkälainen operaatio sairaalalla on tehty. Siten nämäkään ilmaisut eivät kuitenkaan kerro, mitä ”operaatio” pitää sisällään.

Diskurssianalyysi periaatteiden mukaan samalla ilmaisulla voidaan luoda erilaista kuvaa todellisuudesta. Kuten tutkielman luvussa 3 esittelen, sanalla ”operaatio” voidaan asiayhteyden mukaan tarkoittaa esimerkiksi lääketieteellistä leikkausta tai poliisien huumeratsioita. HS:n tai lehden lähteiden käyttämistä operaatio-ilmaisuista ei käy selville, mitä ne pitävät sisällään. Operaatio sairaalalla voi kontekstistaan riippuen tarkoittaa esimerkiksi remonttia, leikkausta, työlupien tarkastusta tai lähes mitä vain toimintaa, joka suoritetaan sairaalalla. Sodan kontekstissa operaatio voi tarkoittaa esimerkiksi valtausta, turvallisuustoimien parantamista tai siviilien evakuoimista. Toisaalta ”operaatio sairaalalla” voi sodan kontekstissa viestiä myös mistä tahansa sotilaallisesta toiminnasta, jonka tapahtumapaikkana toimii sairaala. Tällöin ”operaatio sairaalalla” voisi merkitä myös tilannetta, jossa rikotaan kansainvälisissä sopimuksissa määriteltyä siviilisairaalan suojaa sodan aikana.

7.1.2 Taulukko 2: muut teonkuvaukset

Operaatio-ilmaisun lisäksi keräsin HS:n hakukoneen avulla tuotetusta aineistosta myös muut termit, joilla kuvataan Israelin tai Hamasin vahingoittavaa toimintaa toista osapuolta suoraan. Rajasin pois sellaiset toiminnankuvaukset, jotka käsittelivät epäsuoraa vahingollista toimintaa, kuten panttivankien ottamista tai sähköjen katkaisemista.

Tämän aineiston kohdalla en enää erottele, onko termiä käytetty haastateltavan sitaatissa tai lähettä lainaten vai onko Helsingin Sanomat käyttänyt termiä omana valintanaan. Näin sen vuoksi, että tässä tutkielmassa tarkoitus on perehtyä syvemmin vain operaatio-termin käyttöön. Näin ollen käytän muita teonkuvauksia vain analysoinnin tukena hahmottaessani, minkälaista kuvaa todellisuudesta Helsingin Sanomien uutisointi kokonaisuudessaan luo ja minkälaisia diskursseja uutisoinnista on havaittavissa Hamasista ja Israelista.

Seuraavassa taulukossa on esimerkkejä ilmaisuista HS:n uutisteksteistä, joilla kuvataan Hamasin tai Israelin vahingoittavaa toimintaa muulla kuin operaatio-termillä. Taulukko kokonaisuudessaan löytyy liitteestä 3. Termit on joko verbejä tai substantiiveja ja ne ovat taulukossa preesensissä, vaikka alkuperäisessä uutistekstissä taivutus tai aikamuoto on voinut olla jokin muu.

Taulukko 2 (liite 3):

Israel	Hamas
Pommittaa	Tunkeutuu
Kostaa	Hyökkää
Vastaa	Tekee joukkomurhan
Valtaa	Murtautuu
Sotilaallisia toimia	Räjäyttää
Taistelee	Tappaa
Tulittaa	Itsemurhapommi
Ampuu	Savustaa
Suojatuli	Seksuaalista väkivaltaa

Kuten taulukon esimerkeistä voi havaita, Israelin toimista Gazassa käytetään ilmaisia, joissa Israel tekee sotilaallisia tekoja, kuten ampuu, pommittaa tai taistelee. Sen lisäksi Israelin toimintaa kuvataan sanoilla, jotka viestivät siitä, että Israel toimii ikään kuin vastavuoroisesti, ei aloitteellisesti: kostaa, vastaa. Kolmanneksi Israelin kuvataan valtaavan, joka tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan väkivalloin, vaikeuksista huolimatta tai tois(t)en vahingoksi valtaansa, haltuunsa, hallintaansa tai käyttöönsä ottamista eli valloittamista. Sanakirja mainitsee sotilaalliseen toimintaan liittyvän esimerkin, jossa valtaan ottaminen tarkoittaa asevoimin vihollisen hallussa olevan tai vieraaseen valtioon kuuluvan alueen valtaansa ottamista.

Hamasin toimista puolestaan käytetään sellaisia ilmaisia, kuten tunkeutuu ja murtautuu, jotka viittaavat luvattomaan kulkemiseen tai paikalla oloon. Sanakirjan mukaan tunkeutuminen tarkoittaa muun muassa luvatta, lainvastaisesti tai väkivalloin menemistä johonkin tai jonkin sisälle. Joukkomurha, itsemurhapommitus ja seksuaalinen väkivalta kuvaavat taas äärimmäistä väkivaltaista toimintaa, joka voidaan liittää myös terrorismiin.

Huomion arvoista on, että aineistostani ei tullut esille, että Israeliin olisi viitattu kertaakaan ilmaisulla "tappaa". Hamasin toimintaa kuvattiin "tappaa" -verbillä etenkin artikkelissa 6 (liite 1), joka on HS:n kuukausiliitteen pitkä tutkivan journalismin artikkeli koskien päivää Israelin kibbutseissa, kun Hamas hyökkäsi sinne (Nousiainen & Ranta 3.2.2024).

7.2 Viisi diskurssia

Tässä kappaleessa jaottelen taulukoissa 1 & 2 esille tulleet toiminnan kuvaukset teemoittain siten, että muodostan ilmauksista kategorioita yhtäläisyyksien mukaan. Yhtäläisyyksiä etsiessä pyrin vastaamaan kysymykseen, miten ja minkälaisesta asemasta osapuoli ilmaisun mukaan toimii. Nimeen diskurssit mahdollisimman yksinkertaisesti ja ymmärrettävästi toimintaa ja tekijän asemaa kuvaavalla tavalla.

Taulukossa 1 kaikki toiminnankuvaukset kuvaavat toimintaa, jossa osapuoli suorittaa operaation, minkä vuoksi jaottelen suoraan taulukon ilmaisut operaatiodiskurssiksi.

Jaottelen muut toiminnan kuvaukset molempien osapuolten kohdalla viiteen eri diskurssiin. Sen lisäksi määrittelen kuinka vahvoja diskurssit toisiinsa suhteutettuna ovat seuraavalla tavalla:

Vahva diskurssi = termejä 4 tai enemmän. Keskivahva diskurssi = termejä kaksi tai kolme. Heikko diskurssi = termejä yksi. Lisäksi operaatiodiskurssin kohdalla olen ilmaissut, kuinka monta kertaa operaatio-termiä eri muodoissaan käytettiin osapuoleen viitaten yhteensä (liite 3).

ISRAEL	HAMAS
<p>1. Sotadiskurssi (Vahva)</p> <p>Toimii sotaisasti (iskee, pommittaa, maa-hyökkäys, hyökkää, sotilaalliset toimet. Tais-telee, tulittaa, ampuu, ilmaiskee).</p>	<p>1. Sotadiskurssi (Vahva)</p> <p>Toimii sotaisasti (iskee, yllätysiskee, ampuu raketteja, ampuu, hyökkää).</p>
<p>2. Puolustautujadiskurssi (Vahva)</p> <p>Puolustautuu (suojatuli, vastaisku, vastaa, vastatoimet, torjuu).</p>	<p>2. Raakalaisdiskurssi (Vahva)</p> <p>Toimii raa’asti ja häikäilemättömästi (joukko-murha, itsemurhapommi-isku, panttivanki, seksuaalinen väkivalta, silpominen, ihmiskil-pien ja sairaaloiden käyttö).</p>
<p>3. Kostodiskurssi (Heikko)</p> <p>Toimii kostonhaluisesti (kostaa).</p>	<p>3. Varasdiskurssi (Keskivahva)</p> <p>Toimii kuin varas (tunkeutuu, murtautuu, rä-jäyttää).</p>
<p>4. Valloittajadiskurssi (Vahva)</p> <p>Toimii kuin valloittaja (miehittää, muuttaa raunioiksi, rynnäköi, valtaa, tuhoaa, riehuu).</p>	<p>4. Murhaajadiskurssi (Keskivahva)</p> <p>Toimii kuin murhaaja (Savustaa, surmaa, tappaa).</p>
<p>5. Operaatiodiskurssi (Vahva)</p> <p>Operoi (maaoperaatio, sotaoperaatio, ope-raatio, vastaoperaatio). (Termejä aineistossa yhteensä 25 kappaletta)</p>	<p>5. Operaatiodiskurssi (Heikko)</p> <p>Operoi (Operaatio). (Termejä aineistossa yh-teensä 2 kappaletta.)</p>

Seuraavassa luvussa käyn kaikki diskurssit yksitellen lävitse analysoiden niiden merkitystä aineis-tossa.

7.2.1 Sotadiskurssi

Sekä Israelia että Hamasia kuvattiin aineistossa sanoilla, jotka viittaavat selkeästi sotilaalliseen toimintaan. Näissä ilmaisuissa ilman kontekstia ei ole viitteitä esimerkiksi sotarikoksen tunnusmerkkejä täyttävästä toiminnasta. Ilmaisut ovat luonteeltaan sellaisia, että niitä voisi käyttää yhtä hyvin myös jossakin toisessa uutiskontekstissa, jonka aiheena on sota. Esimerkiksi Ukrainan sotaa koskevasta uutisoinnista voi helposti löytää teonkuvauksia, joihin liittyy ampuminen, iskeminen tai hyökkääminen.

Sotadiskurssi luo siis aineistossa kuvaa toimijasta, joka toimii sotilaallisesti keinoin, jotka yleisesti ymmärretään ja sotaa koskevissa määritelmissä nähdään sodankäyntinä.

Sotadiskurssi oli molempien osapuolten kohdalla aineistossa vahva. Tähän linkittyy myös ilmaisut, joissa Hamasin ja Israelin välistä konfliktia ja yhteenottoa kutsutaan Hamasin ja Israelin sodaksi (tai Gazan sodaksi). Sotadiskurssi luo siis kuvaa todellisuudesta, jossa Hamasin ja Israelin välillä on käynnissä sota.

7.2.2 Puolustautujadiskurssi

Uutisissa Israeliin liitettiin toiminnan kuvauksia, jotka viestivät toiminnan vastavuoroisuudesta – siis vastaamisesta toisen tahon toimintaan. Tämä diskurssi toistui uutisteksteissä siten, että kuvattaessa Israelin toimintaa, termiin laitettiin etuliite ”vasta-” (esim. vastaisku, vastatoimet). Diskurssin mukaan Israel siis toimii vastauksena jonkun toisen aloittamalle toiminnalle. Uutistekstien esimerkkien mukaan Israel esimerkiksi iskee vastauksena, jolloin toimintaan liittyy toisen tahon aloitteellisuus yhteenotossa.

Hamas siis iskee tai iskee yllättäen oma-aloitteisesti, ja Israel tämän diskurssin mukaan vastaa näihin Hamasin tekoihin.

Toiminnan motiivina tai kimmokkeena toimiva *vastaaminen* toisen tahon toimintaan rakentaa sävyllään erilaista kuvaa todellisuudesta, kuin esimerkiksi kostaminen toiminnan motiivina. Perustelen tätä sillä, että sana *kosto* on yksiselitteisemmin ymmärrettävissä kuin *vastaaminen*.

Verbi *kostaa* määritellään Kielitoimiston sanakirjassa näin: ”tuottaa jklle vastavuoroisesti vahinkoa kärsimänsä (t. tois(t)en osaksi tulleen) vääryyden, pahanteon tms. johdosta”.

Vastata tarkoittaa sanakirjan mukaan (mm.) reagoimista toiminnalla. Kostaminen siis sisältää huomattavan negatiivisen latauksen toiminnan motiiveissa, kun taas vastaaminen voi liittyä hyvin monenlaisista motiiveista tai kimmokkeista lähtevään toimintaan.

Nimesin diskurssin puolustautumiseen viittaavaksi sen vuoksi, että vasta-etuliitteen omaavien termien lisäksi laitoin tähän diskurssin myös itsepuolustautumiseen tai suojautumiseen liittyvät termit *torjuvat* ja *suojatuli*.

7.2.3 Kostodiskurssi

Erittelin kostodiskurssin omaksi kategoriakseen puolustautumisdiskurssista sen vuoksi, että puolustautuminen ja kostaminen voivat sotaan viittaavassa terminologiassa tarkoittaa erilaisia asioita. Puolustautuminen voi liittyä tilanteeseen, jossa esimerkiksi pyritään torjumaan toisen osapuolen vahingollisia toimia kuten hyökkäystä. Viholliselta puolustautuminen voi tarkoittaa sodan kontekstissa myös esimerkiksi rintamalinjojen pitämistä oman valtion rajojen sisäpuolella, jonka tarkoituksena on pyrkiä estämään vihollisen mahdollisuus valloittaa omia alueita.

Kostaminen samassa kontekstissa voi taas tarkoittaa esimerkiksi sitä, että valtio kostaa toisen valtion vihamieliset ja vahingoittavat toimet hyökkäämällä vihollisvaltion maa- tai ilmatilaan, jolloin toiminnan tavoite muuttuu pelkästä puolustautumisesta hyökkäämiseen.

Israelin ja Hamasin sodan kannalta kostodiskurssin käyttäminen voi (kontekstista riippuen) olla harhaanjohtavaa, sillä vaikka Hamas hyökkäsi Israeliin 7.10.2023, kyseessä ei ollut yksiselitteinen ja provosoimaton hyökkäys (vrt. Venäjän provosoimaton hyökkäys Ukrainaan), vaan hyökkäys voidaan nähdä jonkinlaisena jatkumona, jossa Israel miehittää Gazaa sortaen palestiinalaisväestöä ja Hamas pyrkii terroristisiin tavoitteisiinsa tuhota Israel ja ajaa alueelta juutalaiset pois.

Kuten yllä on mainittu, kosto terminä tarkoittaa vastavuoroisesti vahingon tuottamista jollekin kärsimänsä vääryyden, pahanteon tms. puolesta. Näin ollen Israelin tuhotoimien Gazassa kuvaaminen *kostolla* antaa mielikuvan, jossa Israel pelkästään reagoisi provokaatioon hyökkäämällä Gazaan. Väite sinällään on täysin totta, mutta samalla teonkuvaus kostona ikään kuin häivyttää Israelin omat vahingolliset toimet ennen lokakuun seitsemättä. "Kosto"-termin käyttäminen voi siis luoda yksinkertaistettua kuvaa todellisuudesta.

7.2.4 Valloittajadiskurssi

Kategorioin valloittajadiskurssin alle melko erilaisia termejä, jotka ovat *miehittää*, *muuttaa raunioiksi*, *rynnäköi*, *valtaa*, *tuhoaa* ja *riehuu*.

Yhteinen tekijä termeissä kuitenkin oli se, että niiden perusteella toiminnan voi olettaa tapahtuman paikassa, joka ei ole oma tai jota ei kunnioiteta. *Miehittää* ja *valtaa* viittaavat jonkin itselle kuulumattoman (alueen) haltuun ottamista. Kielitoimiston sanakirja määrittelee miehityksen mm. näin: "

ottaa haltuunsa, vallata t. varmistaa ylivaltaansa vieraan maan alueella sijoittamalla sotajoukkoja tärkeimpiin paikkoihin”.

Ilmaisut *muuttaa raunioiksi, rynnäköi, tuhoaa* ja *riehuu* kuvaavat toimintaa, joiden voidaan tulkita olevan jollain tapaa hallitsematonta tai holtitonta. Ilmaisujen kuvaama toiminta ei ole tarkkaan kohdistettua. Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan rynnäkö mm. näin: ”hyökkäävän joukon yhtäaikainen tunkeutuminen lähitaistelua käyden vihollisryhmitykseen”. Tuhoaminen ja riehuminen voivat yhtä lailla kuvata sotajoukkojen toimintaa valloittamassaan kylässä kuin pienen lapsen toimintaa hiekkalaatikolla.

Olenneista tässä diskurssissa siis on, että käytetyt termit ja ilmaisut kuvaavat epätarkkaa, siis suhteellisen laajalla alueella tapahtuvaa, vieraan alueen tai omaisuuden yms. haltuun ottamista luovaa tai rikkomista tai epäkunnioittavaa ja holtitonta käytöstä vieraassa paikassa. Tekijä(t) toimii siis kuten omistaja; he ottavat haltuunsa ja tekevät haltuunsa ottamille asioille tai alueilla mitä haluavat.

7.2.5 Raakalaisdiskurssi

Raakalaisdiskurssilla viitataan ilmaisuihin uutisteksteissä, joissa Hamasista käytetään termejä, jotka kuvaavat toimintaa, joka ei pelkästään ole ihmisoikeuksien vastaista, vaan menee monin tavoin yli yleisen inhimillisen moraalikäsitteen. Käytettyjen ilmaisujen mukaan Hamasin voidaan ymmärtää tekevän joukkomurhan, itsemurhaiskun, seksuaalista väkivaltaa, silpomista, ottavan panttivankeja ja käyttävän ihmiskilpiä.

Kansainvälinen laki säätelee konfliktien ja sotien aikana tehdyille vahingoittaville toimille tiettyjä sääntöjä. Hamasin toimintaa kuvaavat ilmaisut, jotka olen kategorisoinut raakalaisdiskurssin alle, kuvaavat toimia, jotka voidaan määritellä sotarikoksiksi (Minilex; Rikoslaki ja sotarikos). Määrittelin sotarikoksen tarkemmin luvussa 3.

Seksuaalisen väkivallan käyttö, silpominen, siviilien tappaminen ja siviilien hyödyntäminen suojakilpinä voivat luoda mielikuvaa, jossa tekijä toimii häikäilemättömästi, brutaalisti ja vailla oikeudentuntoa. Ilmaisut kuvaavat toimintaa, joka voidaan määritellä vastakohtaksi inhimilliselle, siis ihmiselle ominaiselle, toiminnalle. Se, minkälaista toimintaa voidaan pitää ihmiselle ominaisena, on tulkinnanvarainen asia. Inhimillisyyttä ja ihmiselle ominaista toimintaa voidaan tarkastella eri tavoin esimerkiksi biologian, evoluution tai sivistyneen maailman moraalikäsitteen näkökulmista. Nyt viitataan lähinnä viimeiseksi mainittuun näkökulmaan.

Myös Kielitoimiston sanakirja määrittää inhimillisen tarkoittavan (mm.) ihmisarvon mukaista, ihmisiä ymmärtävää tai kunnioittavaa, ihmisystävällistä, ihmismäistä, lempeää, sävyisää ja humaania

toimintaa. Raakalainen määritellään Kielitoimiston sanakirjassa näin: ”raaka, julma ihminen, raakimus, ihmispeto, vandaali, barbaari”.

Raakalaisdiskurssiin kategorioidut ilmaisut luovat siis Hamasista tai sen taistelijoista mielikuvaa ihmisistä, jotka käytöksellään toimivat siten, kuten humaani ja inhimillinen ihminen ei toimisi. Raakalaismääritelmän voidaan näin ajatella ikään kuin häivyttävän tekijän ihmisyyttä kuvaten häntä olentona, jolla ei ole ihmisyydelle yleisesti kuuluviksi liitettyjä ominaisuuksia, kuten myötätuntoa tai empatiaa.

7.2.6 Varasdiskurssi

Kategorioin varasdiskurssiin Hamasista käytetyt teonkuvaukset, jotka viestivät siitä, että tekijä menee luvatta jonnekin, siis *tunkeutuu* ja *murtautuu*.

Kyseessä ei ole edellä kuvatun kaltainen valloittaja tai miehittäjä. Varas eroaa valloittajasta siinä, että toiminnan kohteen voidaan olettaa olevan pienialaisempi tai tarkempi. Valloittajadiskurssissa tekijän toimet kohdistuvat epätarkasti laajalle alueelle; otetaan haltuun alue x, jossa riehutaan ja tuhotaan. Valloittajadiskurssi viestii, että tekijöitä yhdessä kohteessa voi olla useita. Sanakirjassa rynnäkkö määriteltiin hyökkäävän joukon yhtäaikaiseksi tunkeutumisiksi. Varasdiskurssissa tekijöiden määrä voi olla pienempi siitä syystä, että teon kohteen voi olettaa olevan pienempi.

Murtautuminen ei ole mielekäs termi käytettäväksi silloin, kun puhutaan joukkojen menemistä luvatta jollekin laajalle alueelle, kuten valloittamisessa. Sen sijaan murtautumisesta tulee mieleen johonkin rakennukseen luvatta meneminen voimaa käyttäen. Myös tunkeutuminen on luvatta menemistä, mutta sana itsessään ei viittaa siihen, että menemiseen olisi välttämättä käytetty voimakeinoja.

Varasdiskurssiin laittamiani termejä käytettiin lähinnä HS:n kuukausiliitteen pitkässä artikkelissa, jossa kuvattiin Hamasin taistelijoiden menemistä israelilaisten asuttamaan kibbutsiin (Nousiainen & Ranta 3.2.2024). Teonkuvaukset viittasivat koteihin ja asuinrakennuksiin väkivalloin tai luvatta menemiseen. Murtautumista käytettiin myös kuvaamaan toimintaa, jossa Hamasin taistelijat rikkoivat Israelin ja Gazan kaistan välisen raja-aitaa paikoittain ja menivät sitä kautta Israelin puolelle. Aidan rikkomista kuvattiin tekstissä räjäyttämiseksi.

Varasdiskurssi luo kuvaa Hamasin taistelijoista toimijoina, jotka käyttäytyvät, kuten varas voisi käyttäytyä. Ilmaisut luovat toisin sanottuna mielikuvaa varkaasta.

7.2.7 Tappajadiskurssi

Luokittelin tappajadiskurssiin sellaiset ilmaisut, joilla viitataan toisen ihmisen tappamiseen. Luokittelin myös savustamisen tähän diskurssiin. Savustaminen ei terminä sopinut muiden luokittelieni diskurssien alle. Hamasin kerrottiin savustavan ihmisiä kodeistaan kibbutseissa HS:n kuukausiliitteen pitkässä artikkelissa (Nousiainen & Ranta 3.2.2024). Artikkelissa savustamisen tavoite oli saada ihmiset ulos asunnoistaan, jonka jälkeen heidät oli tarkoitus surmata. Tämän vuoksi savustaminen sopi parhaiten samaan kategoriaan surmaamisen ja tappamisen kanssa, vaikka savustaminen ei suoraan sanana ilmaise tappamiseen viittaavaan toimintaan.

Tappajadiskurssi eroaa raakalaisdiskurssista, sotadiskurssista ja valloittajadiskurssista siinä, että toisin kuin edellä käsitellyissä diskurssissa, tappajadiskurssi ilmentää suoraan toisen ihmisen elämän viemistä, eikä ilmaisut *surmata* ja *tappaa* itsessään kerro, miten kuolema on tuotettu tai onko ennen kuolemaa käytetty muuta väkivaltaa. Samoin kuin varasdiskurssissa, myös tappajadiskurssi viestii toiminnan olevan laajuudeltaan pienialaisempaa tai toiminnan kohteen tarkemmin rajattuja, kuin esimerkiksi sota- tai valloittajadiskurssissa.

Tappajadiskurssissa kuvattuja termejä voitaisiin käyttää esimerkiksi uutiskontekstissa, jossa kerrotaan tuomiosta, jossa jokin henkilö on syyllistynyt toisen henkilön tappoon, murhaan tai kuoleman tuottamiseen. Näin ollen tappaminen tai surmaaminen ei automaattisesti ole asia, joka luo mielikuvaa sodankäynnistä. Samalla tappaminen on olennainen osa suoraa sotilaallista toimintaa.

7.2.8 Operaatiodiskurssi

Operaatiodiskurssiin luokittelin kaikki sellaiset ilmaukset, joissa käytettiin sanaa operaatio. Kuten luvussa 3 toin esille, Kielitoimiston sanakirja määrittelee operaation tarkoittavan samaa kuin termit *toimi*, *toimenpide* tai *toimitus*.

Operaatio on substantiivi, jolla voi viitata hyvin monenlaiseen toimintaan, kuten luvussa 3 esittelin. Näin ollen voidaan päätellä, ettei operaatio terminä ole tarkkaan määritelty. Sen sijaan tekstin kontekstista voidaan päätellä, onko kyse esimerkiksi sotatoimesta vai lääketieteellisestä toimenpiteestä. Konteksti voi siis osittain määrittää, mitä operaatiolla tarkoitetaan.

Kuitenkin sekä lääketieteellinen operaatio että sotilaallinen operaatio ilmaisuina jäävät epätarkoiksi sen suhteen, mitä operaatio käytännössä on pitänyt sisällään.

Operaatiodiskurssi siis luo kuvaa, jossa Israel tekee Gazassa toimenpiteitä tai sotilaallisia toimia. Termin perusteella Israelin voidaan ajatella ”operoivan” Gazassa. Seuraavaksi analysoin operaatiodiskurssia ja sen käyttöä uutisteksteissä tarkemmin.

7.3 Operaatiodiskurssi uutisteksteissä

Edellä mainituin perustein operatiodiskurssi voidaan ajatella Helsingin Sanomien uutisteksteissä olevan eräänlainen ylädiskurssi, joihin muut edellä kuvatut Israelin toimintaan viittaavat diskurssit voidaan ainakin osittain liittää tarkastelemalla sitä, mihin tarkemmin termillä operaatio uutisteksteissä on viitattu. Tarkastelun avulla voi esimerkiksi kartoittaa, onko uutisessa löydettävissä operatiodiskurssiin luokitellulle termille jokin sellainen vastine, joka tässä tutkielmassa voisi luokitella jonkin toisen, kuten sotadiskurssin, alle.

Seuraavissa esimerkeissä havainnollistan sitä, mitä tarkastelemissani Helsingin Sanomien uutisteksteissä operaatio-termillä on kontekstin perusteella tarkoitettu tarkemmin, eli mikä tekstien tarkastelun perusteella voidaan käsittää täsmällisemmäksi toiminnankuvaukseksi kuin termi operaatio.

7.3.1 Esimerkki 1: Sotilasoperaatio vai taistelut asutuskeskuksissa?

Artikkelissa 1 (liite 4) toimittaja Kaisa Rautaheimo kirjoittaa Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen everstiluutnantti Juha Mäkelän kommentista Lähi-idän tilanteeseen (9.10.2023). Artikkelissa operatioloppuista termiä käytetään yhteensä 10 kertaa, joista jokaisella viitataan Israelin toimiin.

Operaatiotermiä käytetään ensimmäisen kerran jutun ingressissä: *”Everstiluutnantti Juha Mäkelän mukaan sota tulee kestämään kuukausia. Israelin maaoperaation vaarana on sodan eskalaatio naapurimaihin”*.

Artikkelin leipätekstistä löytyy toimittajan itsensä kirjoittama *maaoperaatiota* korvaava termi *maahyökkäys*: *”Hänen mukaansa Israel --, jotta maahyökkäys Gazaan voidaan tarvittaessa aloittaa”*.

Maaoperaatio on siis valittu artikkelin ingressiin ilmaisuksi sanan *maahyökkäys* sijasta.

Artikkelissa everstiluutnantti Mäkelä käyttää suorissa sitaateissa operatiotermiä puhuen *äärimmäisen hankalasta operaatiosta, sotilasoperaation toteuttamisesta* ja siitä, kuinka *Hamasia on yritetty tuhota useilla operatioilla*. Hän muun muassa kertoo näin: *”Kun sotilasoperaatio toteutetaan alueella, jossa on paljon siviilejä, tilanne on hyvin herkkä”*.

Toimittaja puolestaan viittaa Mäkelän sanomisiin puhuessaan maaoperaatiosta ja operaation toteutuksesta, kuten seuraavassa lainauksessa: *”Mäkelä ei usko, että maaoperaatio on mikään pitkän tähtäimen ratkaisu”*.

Tekstissä operaatio-loppuisella ilmaisulla tarkoitetaan sekä Israelin Gazan kaistalle suunnittelemaa maahyökkäystä että Israelin aiempia yrityksiä tuhota terroristijärjestö Hamas, että sotilasoperaation

toteuttamista alueella, jossa on paljon siviilejä, ja Hamasin ottamien panttivankien pelastamista elossa. Operaatio-termin käyttö tekstissä viittaa siis useisiin erilaisiin toimintakokonaisuuksiin, mistä voi päätellä, että operaatio-termi itsessään ei ole tarkka ilmaus. Toisaalta sekä maaoperaatio että maahyökkäys ovat ilmauksia laajemmalle toimintakokonaisuudelle, joka sisältää kaikki maata pitkin tai maan tasolla tehtävät (sotilaalliset) toimet Gazassa. Esimerkiksi ilmapommitus Israelin puolelta Gazaan ei siis ole maahyökkäys tai -operaatio.

Se mitä, termillä kulloisessakin kohdassa on tarkoitettu, selviää koko tekstin lukemisella ja kontekstien ymmärtämisellä.

Termin *maaoperaatio* korvaaminen termillä *maahyökkäys* tekstissä tarkoittanee sitä, että toimittaja ja/tai haastateltava ovat tienneet Israelin suunnittelevan maahyökkäystä. Operaatiolle on siis ollut mahdollista käyttää tarkempaa ilmaisua.

Sen sijaan esimerkiksi haastateltavan sitaatti, jossa hän puhuu sotilasoperaatiosta siviilialueilla, on epäselvempi tapaus. Pelkästä sitaatista on mahdoton päätellä, mitä sotilasoperaatio käytännössä siviilialueilla tarkoittaa ja pitää sisällään. Sen sijaan koko artikkelin lukemalla voi löytää täsmällisempiä ilmaisuja, joilla viitataan Israelin toimiin tai suunniteltuihin toimiin Gazan siviilialueilla. Kohdat ovat seuraavanlaisia:

”Israel pommittaa sekä ilmavoimillaan että tykistöllään Gazan kaistalla paikkoja, joissa on havaittu Hamasin taistelijoita.”

”-- maahyökkäys tarkoittaa käytännössä taisteluita asutuskeskuksissa, ja silloin on hyvin vaikea välttää siviiliuhreja.”

”Israelin pommituksissa Gazassa oli kuollut –”.

Lisäksi tekstissä viitataan Israelin puolustusministeri Yoav Gallan toteamaan, jossa hän sanoo Israelin vastaavan Hamasin iskuihin *voimalla, joka muuttaa sukupolvien tulevaisuuden*. Kommentti mainitaan artikkelin alussa ja siitä voi osin päätellä Israelin toimien viitekehystä Gazassa.

Tekstissä mainittu sotilasoperaatio olisi siis voitu korvata tekstissä esiin tulleilla tarkemmilla ilmauksilla, kuten *pommittaa, taistelut asutuskeskuksissa tai voimalla vastaaminen*.

Tällöin tekstin sisältö olisi esimerkiksi voinut mennä näin:

”Israelin maahyökkäyksen vaarana on sodan eskalaatio naapurimaihin.”

”Kun taistelut ja tykitys toteutetaan alueella, jossa on paljon siviilejä, tilanne on hyvin herkkä.”

”Mäkelä ei usko, että maahyökkäys on mikään pitkän tähtäimen ratkaisu.”

Samalla tavalla kuin termi *operaatio* voi rakentaa erilaisten lukijoiden mielissä erilaista kuvaa todellisuudesta, myös korvaavien ilmaisujen rakentama kuva todellisuudesta on osittain subjektiivinen kokemus. Esimerkissä käytetyn uutisen analyysi kuitenkin osoittaa, että operaation sijasta tekstissä olisi voitu käyttää ilmaisuja, jotka tarkentavat toiminnan luonnetta ja jättävät näin vähemmän varaa tulkintoille siitä, mitä Israel käytännössä tekee.

Erityisen suuri ero yllä olevien esimerkkien tulkinnanvaraan voidaan havaita syntyvän, kuin termi *sotilasoperaatio* korvattiin termeillä *taistelut* ja/tai *tykitys*. Korvaavat ilmaukset siis kertovat toiminnan luonteesta täsmällisemmin kuin termi *sotilasoperaatio*, joka voi periaatteessa tarkoittaa mitä vain sotilaallisia tavoitteita omaavaa toimintaa ja Gazan sodan tapauksessa myös sellaista toimintaa, joka täyttää sotarikoksen kriteerit.

7.3.2 Esimerkki 2: Operaatio sairaalalla vai potilashuoneiden tulitus?

Artikkelissa 5 (STT-AFP 17.12.2023) termiä ”operaatio” käytettiin kolme kertaa, joista kaikilla viitattiin Israelin toimiin. Artikkelin tekijätiedoissa on merkattuna uutistoimistot STT ja AFP, eikä juttu sitten ole HS:n toimittajan kynästä, vaikkakin toimittaja on voinut vaikuttaa esimerkiksi AFP:n tekstin käännösasuun tai otsikkoon.

Kaikki kolme termiä artikkelissa ovat uutistoimistojen omaa tekstiä, vaikka niistä kahdessa saatettiin viitata Hamasin ja Israelin asevoimien sanomisiin. Suoraa sitaattiyhteyttä ei kuitenkaan ollut. Valitsin tämän toiseksi esimerkiksi sen vuoksi, että uutisessa kerrottu Israelin toiminta kohdistuu siviilikohteeseen ja tarkemmin sairaalarakennukseen. Luvussa 3 käsittelemäni sotarikoksen määritelmän perusteella uutisen aihe on esimerkki tapauksesta, jossa Israelin toimien voidaan katsoa täyttävän sotarikoksen tunnusmerkit. Näin ollen on merkityksellistä arvioida, kuinka paljon operatiotermien käyttö jättää tulkinnanvaraa sen suhteen, onko kyseessä ollut mikä vain sotilaallinen toimi vai sotarikokseen viittaava toiminta.

Artikkelin otsikossa mainitaan sekä operaatio-termi että tarkentavaa tietoa siitä, mitä toiminta piti sisällään:

”Israelin operaatio sairaalalla on päättynyt: palestiinalaisten mukaan Israel tulitti potilashuoneita ja otti kiinni henkilökuntaa”

Lisäksi operaatio mainitaan seuraavissa kohdissa:

”Asevoimat sanoo löytäneensä operaationsa aikana aseita ja pidättäneensä noin 80 äärijärjestö Hamasin jäsentä”.

” Hamas on kuvaillut operaatiota Kamal Adwin sairaalalla kammottavaksi verilöylyksi.”

Yllä olevissa lainauksissa operaatio-termiä käytetään viitaten sekä Israelin armeijan että terroristijärjestö Hamasin lausuntoihin. Ero kuitenkin löytyy siitä, miten jutun mukaan palestiinalaiset, Israelin asevoimat ja Hamas kuvailevat operaatiota. Palestiinalaisten näkökulmasta Israel tulitti potilashuoneita, Hamasin näkökulmasta Israel suoritti kammottavaa verilöylyä, ja Israelin asevoimien itsensä näkökulmasta he etsivät ja löysivät aseita ja pidättivät terroristeja.

Termille *operaatio* on siis tässä yksittäisessä jutussa jo löydettävissä kolme erilaista määritelmää, joista jokainen luo sävyiltään erilaista kuvaa Israelin toimintakokonaisuudesta gazalaisella sairaalalla.

Diskurssianalyysin näkökulmasta tämä on hyvä esimerkki siitä, miten sosiaalista todellisuutta rakennetaan käytetyn kielen avulla. Sama asia tai tapahtuma voi jäsentyä kielellisen vuorovaikutuksen myötä eri tavoin riippuen kielen käyttäjästä, näkökulmasta ja kontekstista.

Esimerkin uutistekstistä löytyy kohtia, joissa Israelin toimintaa sairaalalla tai sen alueella kuvataan tarkemmin tai toisenlaisin ilmauksin kuin yllä olevissa lainauksissa:

”Israelin asevoimat kertoo päättäneensä sotilaalliset toimensa Gazan kaistalla sijaitsevan sairaalan alueella”

”Gazan terveystoimijat sanoivat keskiviikkona, että israelilaisjoukot olivat tulittaneet potilashuoneita kohti ja ottaneet kiinni sairaalan henkilökuntaa useita päiviä kestäneen piirityksen aikana.”

”Asevoimien mukaan israelilaisjoukot ovat kiinniottojen lisäksi tuhonneet ”terrori-infrastruktuuria” sairaalan alueella sekä löytäneet ”lukuisia aseita.”

” Hamas syytti lauanteisessa lausunnossaan Israelin joukkojen tuhonneen kodeistaan paenneiden ja alueelta suojaa hakeneiden ihmisten teltoja puskutraktoreilla sekä aiheuttaneen useita kuolemia.”

Näistä lainauksista voi poimia ilmaisuja, jotka määrittelevät tarkemmin sitä, mitä uutistekstissä käytetty termi ”operaatio” on käytännössä tarkoittanut. Lainauksien mukaan Israelin kerrotaan *päättäneen sotilaalliset toimet, tulittaneen potilashuoneita, ottaneen kiinni sairaalan henkilökuntaa sekä tuhonneen ”terrori-infrastruktuuria”*.

Koska tekstissä viitataan siihen, mitä esimerkiksi Hamas tai Israel on sanonut, voi olla mahdollista, että tekstissä käytetyt teonkuvaukset ovat samoja, joita toimijat ovat itse toiminnastaan käyttäneet.

Koska teonkuvaukset tai operaatio-termit eivät ole lainausmerkkien sisällä, on haasteellista päätellä vain kyseisen uutisen lukemalla, ovatko tahot käyttäneet operaatiotermiä itse vai eivät.

Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa uutisessa puhutaan operaatiosta samalla kun kerrotaan, miten Hamas kuvailee Israelin toimintaa:

” Hamas on kuvaillut operaatiota Kamal Adwin sairaalalla kammottavaksi verilöylyksi.”

Lainauksesta ei voida suoraan päätellä, onko Hamasin toimija käyttänyt itse operaatio-sanaa vai onko toimittaja kuvannut Israelin toimintaa operaatioksi. Periaatteessa toimittaja olisi voinut käyttää operaation sijasta esimerkiksi ilmaisua *”Israelin rynnäkköä sairaalalle”* ilman, että lainauksen sanoma siitä, miten Hamas määrittelee Israelin toimintaa, muuttuu.

7.3.3 Esimerkki 3

Tässä esimerkissä nostan esille sekä tutkielman aineistoon otetun artikkeli 7:n (Freyborg 18.2.2024), että HS:n aiemmin julkaistun samasta tapahtumasta kertovan artikkelin (Rautaheimo 15.2.2024, sanottakoon sitä nyt vaikkapa artikkeli A:ksi. Artikkelin A ei tullut tulokseksi HS:n hakukoneesta käyttämälläni hakusanoilla, vaikka myös siinä mainitaan kaikki käyttämäni hakusanat eli *Israel*, *operaatio* ja *Hamas*. Tarkastelen näitä kahta artikkelia sen vuoksi, että niissä käsitellään samankaltaista toimintaa, mitä Israelin kuvattiin tekevän esimerkki 2:n artikkelissa 5. Näin pystyn jonkin verran vertaamaan, minkälaisia ilmaisuja artikkeleissa on käytetty melko samankaltaisesta tilanteesta, mutta noin kahden kuukauden aikaerolla.

Tässä kohtaan on jo hyvä ottaa huomioon, että esimerkki 2:n tekijät ovat kaksi uutistoimistoa ja tämän esimerkin artikkeli 7:n tekijäksi on merkattu HS:n toimittaja Hanna Freyborg, ja mukaan otetun artikkeli A:n tekijäksi on merkattu HS:n toimittaja Kaisa Rautaheimo. Mutta kuten tutkielman alussa olen maininnut, tarkoitukseni on avata Helsingin Sanomien uutisoinnin kautta uutisteksteissä käytettyjä ilmaisuja, ovat ne sitten HS:n toimittajien kirjoittamia juttuja, käänösjuttuja tai uutistoimistojen tekemiä juttuja.

Artikkelin 7:n otsikko kuuluu näin: *”Gazan toiseksi suurin sairaala on toimintakyvytön.”*

Artikkeli A:n otsikko kuuluu näin: *”Israelilaissotilaat tekivät rynnäkönn Nasserin sairaalaan – tilannetta kuvataan katastrofaaliseksi.”*

Artikkelissa 7 operaatio-termi mainitaan kerran Israelin toimiin viitaten seuraavassa lainauksessa:

”Uutistoimisto AFP kertoi torstaina, että Israelin asevoimat teki rynnäkönn sairaalaan. Israelin asevoimat sanoi tuolloin, ettei operaatio häiritsisi sairaalan toimintakykyä.”

Sama asia on mainittu myös aiemmin julkaistussa artikkelissa A seuraavasti:

”Israelin asevoimat kutsuivat operaatiota ”tarkaksi ja rajatuksi”, ja heidän mukaansa se ei tule häiritsemään sairaalan toimintakykyä.”

Lisäksi artikkelissa A operaatio-termi mainitaan seuraavassa kohdassa:

”Israelin asevoimat tiedotti torstaina, että se oli ottanut kiinni useita epäiltyjä operaation aikana, Britannian yleisradioyhtiö BBC kertoi.”

Lainauksista voi havaita, että yhtäältä Israelin toimista sairaalalla käytetään termiä *rynnäkkö*, toisaalta termiä *operaatio*.

Israelin asevoimat kutsuvat toimintaansa *tarkaksi* ja *rajatuksi*, kun taas artikkelissa A Gazan terveysviranomaiset kutsuvat Israelin toiminnan seurauksia *katastrofaaliseksi*.

Jo nämä kaksi erilaista kuvausta toiminnan luonteesta rakentavat erilaista kuvaa siitä todellisudesta, jota artikkelissa (kenties Israelin asevoimia siteeraten) kutsutaan *operaatioksi*.

Mielenkiintoista on havaita, kuinka artikkelin A otsikossa Israelin toiminnasta Nasserin sairaalalla käytetään ilmaisua *rynnäkkö*. Aiemman esimerkki 5:n otsikossa Israelin toiminnasta Kamal Adwanin sairaalalla käytettiin ilmaisua *operaatio*.

Kuten tässä luvussa olen tuonut esille, termi *operaatio* voi tarkoittaa hyvin erilaista toimintaa tai toimintakokonaisuuksia myös silloin, kun toiminnan sotilaallinen konteksti on lukijan tiedossa. Termi *rynnäkkö* kuitenkin jo hieman tarkentaa, minkä tyyppisestä toiminnasta on kyse. Kuten valloittajadiskurssia käsittelemässäni luvussa toin esille, Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan *rynnäkkö* *hyökkävän joukon yhtäaikaiseksi tunkeutumiseksi lähitaistelua käyden vihollisryhmitykseen*.

Rynnäkkö-ilmaisun käyttö jättää siis vähemmän tulkinnan varaa todellisuuden luonteesta kuin sanan *operaatio* käyttö.

Artikkeleissa tuodaan esille, että Israelin mukaan terroristijärjestö Hamas olisi käyttänyt näitä sairaaloita hyökkäyksiinsä ja komentokeskuksinaan sekä pitänyt sairaalataloissa ottamiaan panttivankkeja.

Artikkelissa seitsemän Israelin toimia Nasserin sairaalalla kuvataan myös seuraavasti:

”Israel on tuhonnut Gazassa järjestelmällisesti laajoja alueita tehdessään iskuja yhä syvemmälle Gazan kaistan eteläosiin. Iskut ovat pakottaneet valtaosan alueen asukkaista jättämään kotinsa.”

Artikkelissa A Israelin toimia Nasserin sairaalalla kuvataan myös seuraavasti:

"Sairaalan ympäristössä on taisteltu kiivaasti viime päivinä, uutistoimisto AFP kertoo."

"Israelilaissotilaat pakottivat teho-osaston työntekijät jättämään potilaat, ministeriön tiedottaja kertoi. Lisäksi joukot rynnäköivät muun muassa sairaalan synnytysosastolle."

"Lääkärit ilman rajoja -järjestö kertoi viestipalvelu X:ssä, että sairaalaa pommitettiin aamulla, vaikka Israelin asevoimat oli luvannut, että lääkärit ja hoitajat voivat jäädä sairaalaan."

"Israel on toistuvasti tehnyt rynnäköitä Gazan kaistalla sijaitseviin sairaaloihin väittäen, että Hamas käyttää sairaaloita komentokeskuksinaan. Hamas on kiistänyt väitteet."

Näiden lainausten perusteella eri konteksteissa sanan operaatio sijasta voisi käyttää myös seuraavansaisia ilmauksia: *taistelu, rynnäkkö* tai *rynnäkkö synnytysosastolle*.

Mikäli operaatio-termin sisältävissä kohdissa uutisteksteissä olisi haluttu käyttää tarkempaa ilmaista Israelin toimista, olisi lainaukset voineet kuulostaa esimerkiksi tältä:

"Israelin asevoimat kutsuivat rynnäkköönsä sairaalalle ja sen synnytysosastolle "tarkaksi ja rajatuksi", ja heidän mukaansa se ei tule häiritsemään sairaalan toimintakykyä."

Toisaalta, kun uutisteksteissä siteerataan osapuolen sanomisia, olisi osapuolen itse määrittelemä toiminnankuvaus voitu laittaa lainausmerkkien sisään. Lainausmerkit korostavat sitä, että kyseessä on epäsuoran sitaatin käyttäjän oma ilmaus, ei median tai toimittajan valitsema ilmaus. Tällöin lukijan voi olla helpompi itse arvioida, onko sairaalan pommittaminen lääkäreiden ja hoitajien henkiä vievien tai niitä uhaten, synnytysosastolle rynnäköiden tekeminen ja taistelut sairaalan alueella tekoja, joista voi käyttää ympäriryöreyttä ja monikäyttöistä nimitystä *operaatio*.

Lainauksia käyttävä epäsuora sitaatti uutistekstissä voisi silloin kuulostaa tältä:

"Israelin asevoimat tiedotti torstaina, että se oli ottanut kiinni useita epäiltyjä "operaation" aikana, Britannian yleisradioyhtiö BBC kertoi."

Tässä lukijalle viestittäisiin, että *operaatio* ei ole ainoa ja kyseenalaistamaton tapa kuvata toimintakokonaisuutta, vaan se on toimijan itsensä määrittelemä kuvaus.

8 Johtopäätökset

8.1 Miten operaatio -termiä käytettiin?

Sekä terroristijärjestö Hamasin että Israelin toimiin viitattiin Helsingin Sanomien uutisteksteissä sanalla *operaatio*, näin ollen luokittelin molemmille toimijoille erikseen operaatiodiskurssit. Selkeä ero kuitenkin on siinä, että Israelin toimiin viitatessa operaatiodiskurssi on vahva, Hamasiin viitatessa heikko. Tarkastelemissani uutisteksteissä sanalla operaatio viitattiin Israelin toimintaan 25 kertaa, Hamasin toimintaan vain kaksi kertaa.

8.2 Minkälainen merkitys operaatiotermin käytöllä oli?

Helsingin Sanomien uutisteksteissä operaatio-termillä kuvattiin erilaisia toimintoja ja toimintakokonaisuuksia. Kaikki esiin tulleet määritelmät operaatiolle eivät kuvastaneet toimintaa, joka voitaisiin suoraan ja yksiselitteisesti ymmärtää sellaisena sodankäyntiin liittyvänä toimintana, joka on kansainvälisten sopimusten mukaista.

Operaatio-ilmaisun merkitys uutisteksteissä oli muun muassa kuvata Israelin sotilaallista toimintaa, kuten hyökkäyksiä ja pommituksia, kuvailla Israelin rynnäköjä siviilisairaaloihin, kuvailla Israelin asevoimien määritelmää omalle toiminnalleen, kuvailla aiempia yrityksiä tuhota Hamas, kuvata Israelin suunnitelmia sotilaallisista toimistaan tai panttivankien pelastamisesta tai kuvailla Hamasin rakentamistaan tunneleista käsin johtamaa toimintaa Gazassa.

Lisäksi operaatio-termin merkitys uutisteksteissä oli ilmaista sitaateissa, mitä jokin taho tai haastateltava kertoo.

Uutisteksteissä operaatio-termin käyttöön on voinut vaikuttaa kolme seikkaa. Ensinnäkin, kun tietoa on vielä vähän tai se on vahvistamatonta, voi olla journalistisesti perustellumpaa käyttää ympäröivää ilmaisua, joka jättää vielä tulkinnanvaraa. Tällöin tietojen tarkentuessa monikäyttöistä termiä (operaatio) ei ole tarpeen korjata esimerkiksi otsikoista, vaan tarkempaa tapahtumien kulkua (siis sitä, mitä operaatio käytännössä tarkoittaa) voi lisätä leipätekstiin tai kokonaan uuteen juttuun myös myöhemmin.

Toisekseen termiä on voitu käyttää siitä syystä, että joko Hamasin tai Israelin toimijat ovat itse käyttäneet toiminnasta nimitystä operaatio. Tällöin kuitenkin ongelmaksi jää se, milloin sodan osapuolen kuvausta on journalistisesti perusteltua käyttää uutisteksteissä ilman lainausmerkkiä kuvauksena toiminnan luonteesta. Kuten aiemmin toin ilmi, suomalainen media vältti systemaattisesti Venäjän hallinnon lanseeraamaa termiä ”sotilaallinen erikoisoperaatio” puhuttaessa Venäjän

hyökkäyssodasta Ukrainassa. Ukrainan sodan kohdalla termin käytöstä siis on tehty jonkinlainen toimituksellinen ratkaisu.

Toisaalta on huomioitava, että Ukrainan sotaa koskevista uutisteksteistä sodassa tehtyjä toimintakokonaisuuksia on voitu kuvata termillä operaatio, vaikka itse sodasta kokonaisuutena ei kyseistä ilmaisua käytetä. Samoin Gazan sodasta ei kokonaisuutena käytetä esimerkiksi ilmaisua ”Israelin sotilasoperaatio”.

Toisaalta Gazan sota on pitkään edennyt niin, että Israel on muun muassa tuhonnut Gazaan laajamittaisesti, tappanut siviileitä ja iskenyt sairaaloihin. Tämänkaltaisista toimintakokonaisuudesta tarkastelemisani uutisteksteissä on kuitenkin käytetty esimerkiksi termiä maaoperaatio. Se, mitä maaoperaatio käytännössä on sisältänyt, tarkentuu useista eri uutisista, joita on julkaistu Gazan sodan edetessä.

8.3 Minkälaisista kuvaa todellisuudesta operaatio -termi loi?

Se, minkälaisia tulkintaeroja ja kuvaa todellisuudesta luo termin ”operaatio” käyttö uutisteksteissä, sen laittaminen lainausmerkkeihin tai korvaaminen tarkentavilla ilmaisuilla, on osittain jokaisen lukijan subjektiivinen kokemus.

Diskurssianalyysin periaatteiden mukaisesti diskurssit voivat kuitenkin olla myös valituista näkökulmista rakennettuja merkityksellistämisen tapoja, jotka muokkaavat tietoa ja rakentavat sosiaalista todellisuutta. Käytetty kieli ja sen sävy ja tyyli eivät siis pelkästään kuvaa todellista maailmaa, vaan kielelliset valinnat ja kielen tuottamisen tavat myös järjestävät, rakentavat, muokkaavat ja uusintavat sosiaalista todellisuutta antaen todellisuudelle merkityksiä. (Jokinen, Juhila, Suoninen 2018, 26.)

Diskurssianalyysin periaatteiden mukaisesti kielenkäyttäjällä on siis valtaa siihen, miten kielen vastaanottajan mielessä kuva sosiaalisesta todellisuudesta rakentuu.

Operaatio ja sotilasoperaatio ovat sodassa ja konflikteissa yleisesti käytettyjä nimityksiä sotilaallisista toimintakokonaisuuksista, mutta Gazan sodan kontekstissa jää epäselväksi, onko kyse sotilaallisesta tai sodan tavoitteisiin suhteutettuna välttämättömästä toimesta, vai sotarikoksen tunnusmerkit täyttävästä toimesta.

Sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen tämän yksittäisen termin kautta vaikuttaa esimerkiksi se, luetaanko artikkeleista pelkät otsikot vai luetaanko myös leipätekstit kokonaisuudessaan, jolloin sille, mitä operaatio merkitsee, voi kontekstin kautta syntyä erilaisia luonnehdintoja todellisuudesta.

8.4 Minkälaista kuvaa viisi diskurssia loi sodan osapuolista?

Luokittelimistani diskursseista Gazan sodan osapuoliin, Israeliin ja Hamasiin, liittyen pystyy havainnoimaan, että tarkastelemissani uutisteksteissä osapuolten toimintaa kuvataan osittain erilaisilla luonnehdinnoilla. Nämä luonnehdinnat rakentavat osapuolista osin erilaista kuvaa.

Määrittelemieni diskurssien mukaan Hamasista luotiin kuvaa toimijana, joka toimii raa'asti ja häikäilemättömästi käyttäen raakaa seksuaalista väkivaltaa, murhaten ihmisiä, hyväksikäyttäen siviilejä ja tunkeutuen Israelin maaperälle ja koteihin kuin varas. Hamasista myös luotiin kuvaa sotilaallisena toimijana, joka hyökkää, iskee ja ampuu raketteja.

Hamasin tavoin myös Israelista luotiin määrittelemieni diskurssien mukaan kuvaa sotilaallisena toimijana, joka iskee, pommittaa, tulittaa ja ampuu.

Sen lisäksi Israel kuvattiin sotilaallisena puolustautujana, joka vastaiskee, torjuu ja vastaa Hamasin toimiin myös kostonhaluisesti. Toisaalta Israelia kuvattiin Gazan valloittajana, joka tuhoaa, miehittää, rynnäköi ja muuttaa Gazaa raunioiksi.

Israelista luotiin kuvaa osapuolesta, joka suorittaa Gazassa operaatioita. Hamasia vastaavaa vahvaa diskurssia ei aineistoni perusteella uutisteksteissä ollut. Lähes poikkeuksetta vain Israelista luotiin uutisteksteissä kuvaa toimijana, joka suorittaa Gazan sodassa maa-, sota- ja vastaoperaatioita sekä muita operaatioita, joiden luonne selvisi konteksteissa. Tässä on kuitenkin huomioitava, että mikäli asetelma olisi niin päin, että Hamas jatkaisi edelleen hyökkäyksiään Israelissa, voisi olla mahdollista, että uutisissa kuvattaisiin paikoin myös Hamasin toimia ”operaatioina”. Näin ollen vain Israelin toimien kuvaaminen operaatioina vaikuttaa Hamasin ja Israelin erilaiset asemat Gazan sodassa.

Hamasista luotu varasdiskurssi erosi esimerkiksi sotadiskurssissa, joka luo mielikuvaa sotilaista. Ensisijainen mielikuva sotilaasta lienee kullakin rakentunut oman kokemusmaailman pohjalta.

Esimerkiksi populaarikulttuuri voi luoda kuvaa, jossa sotilas yhdistetään eräänlaiseen sankarimyyttiin, jossa sotilas puolustaa henkensä uhalla siviiliväestöä, kotimaataan ja omia rakkaitaan. Mielikuva sotilaasta voi kuitenkin olla eri esimerkiksi sodan keskellä asuvalle henkilölle, joka todistaa sotilaiden toimintaa omin silmin. Esimerkiksi Ukrainassa paikalliset ovat todistaneet venäläissotilaiden teloittavan siviilejä. Tällaisessa kokemusmaailmassa mielikuva sotilaasta ei välttämättä ensisijaisesti ole sankari. Mielikuvaan siitä, minkälainen on sotilas, vaikuttaa myös se, ajatellaanko kuvitellulla sotilaalla oman maan kansalaista, joka toimii sotilaana vai omaa maata kohtaan hyökkävää sotilasta.

Joka tapauksessa voidaan päätellä, että mielikuva sotilaasta ja varkaasta eivät ole yhteneviä. Varasdiskurssin käyttäminen Hamasin taistelijoista ikään kuin vahvistaa aiemmin käsitellyä kostodiskurssia. Tämä siksi, että varasdiskurssissa Hamasin taistelijat tunkeutuvat ja murtautuvat luvatta. Vasta sen jälkeen, Israelin kerrotaan aloittavan kostotoimet. Hamasin varasmainen, raakalaismainen ja sotaisia toiminta toimii siis provokaationa Israelin puolustautumiselle, vastatoimille ja koston tolle. Tästä näkökulmasta Israelia kuvaava kostodiskurssi ja valloittajadiskurssi ovat siis ikään kuin vastauksia Hamasia kuvaavista varas- ja raakalaisdiskurssista.

Voidaan siis päätellä, että uutisista koostamieni diskurssien valossa vain Israelin toimintaa kuvataan reagoitina Hamasin provokaatioon. Sitä vastoin Hamasin toiminnasta ei käytetty ilmaisuja, jotka viestisivät Hamasin toimivan provokaation seurauksena.

Analyysissäni vahvoiksi diskurssiksi luokittelin Israelin toimiin viittaavat sotadiskurssit, puolustautujadiskurssin, valloittajadiskurssin ja operaatiodiskurssin. Ainoastaan kostodiskurssi oli heikko Israelin toimiin viitatessa.

Vastaavasti Hamasin toimiin viitatessa sotadiskurssi ja raakalaisdiskurssi näyttäytyivät aineistoissa vahvoina diskurssina. Sen sijaan operaatiodiskurssi oli heikko ja murhaajadiskurssi sekä varasdiskurssi keskivahvoja.

Jaotteluni perusteella olennaisinta on se, minkälaiset diskurssit ovat vahvoja, sillä ne kertovat, minkälaiset merkitykseltään samankaltaiset ilmaisut toistuvat uutisteksteissä viitaten osapuolten toimintaan. Tällä perusteella Helsingin Sanomien uutistekstit luovat kuvaa, jossa Israel ja Hamas käyvät keskenään sotaa. Tässä sodassa Israel toimii valloittajana ja toisaalta puolustautujana, jonka toimintaa sodassa luonnehditaan operaatioiksi. Hamas on sodassa taho, jonka toimintaa vastaan Israel sodassa puolustautuu. Hamasista ja sen toimijoista luodaan kuvaa raakalaisina ja häikäilemättöminä.

8.5 Suhteutuminen Journalistin ohjeisiin

Tässä osiossa peilaan diskurssianalyysin tuloksia siihen, miten Helsingin Sanomien käyttämä operaatio-termi kontekstissaan suhteutuu Journalistin ohjeiden kohtiin 1, 8 ja 12, ja mitä nämä ohjeet toisaalta ovat tarkoittaneet Helsingin Sanomien toimitukselle Gazan sodasta uutisoitaessa.

Kohdat ovat seuraavat:

1. Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.
8. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.

12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus.

(Journalistin ohjeet).

Analyysissa havainnoin, miten operaatio-loppuisten sanojen käyttö Helsingin Sanomien Gazan sodan uutisoinnissa on linjassa sen kanssa, että lukijat saavat mahdollisimman täsmällistä tietoa siitä, mitä Gazassa tapahtuu. Lisäksi pohdin operaatiodiskurssia siitä näkökulmasta, että sodan osapuolena myös Israel käyttää ja levittää propagandaa.

Sekä Israel että Hamas viestivät tilanteesta Gazassa omia tarkoituksiaan hyödyntäen (Kujala 21.5.2021). Tässä suhteessa media on ongelman äärellä, sillä konfliktin tapahtumista saatu tieto on osin Israelin armeijan tai Hamasin hallinnoimien viranomaisten tuottamaa. Lisäksi paikallisten ja kansainvälisten toimittajien raportointia paikalta on vaikeutettu, sillä Israel on muun muassa pommittanut medioiden työtiloja ja Israelin iskuissa Gazaan on kuollut lukuisia paikallisia ja kansainvälisiä toimittajia. (Kujala 21.5.2021; Inter Press Service 5.2.2024.)

Median tulee kertoa sodan tapahtumista, vaikka tietoa ei voida aina täysin varmistaa. Tämä perustuu journalistin ohjeiden kohtaan 13, jonka mukaan myös rajallista tietoa voidaan uutisoida, kun sillä on merkitystä, ja uutista tulee täydentää tiedon täsmentyessä (Journalistin ohjeet).

Journalistin ohjeiden kohta 12 voi tämän tutkielman näkökulmasta tarkoittaa sitä, että kun esimerkiksi Israelin asevoimat käyttää termiä operaatio toiminnastaan Gazassa, tulisi huomioida, voiko termin käyttämisessä uutisoinnissa olla riski sotapropagandan levittämiseen. Kuten tutkielmani johdannossa toin esille, Israelin pääministeri Netanjahu sanoi sodan alussa, ettei kyseessä ole operaatio, vaan sota. Sittemmin useat mediajulkaisut ovat kertoneet ”operaatioista” viitaten Israelin armeijan tai valtionjohdon lausuntoihin Israelin toimista Gazassa. Esimerkiksi artikkelissa 7 (Freyborg 18.2.2024) operaatio-termillä on viitattu Israelin asevoimien lausuntoon seuraavassa kohdassa:

”Israelin asevoimat sanoi tuolloin, ettei operaatio häiritsisi sairaalan toimintakykyä.”

Kokonaisuutena tarkastelemaani aineistoa ja sen analyysia voi siis suhteuttaa siihen, miten uutisteksteissä käytetyt ilmaisut ovat linjassa totuudenmukaisen tiedonvälityksen, lähdekriittisyyden ja median vastuun kanssa. Kuten aiemmin totesin, en pyrkinyt tässä tutkielmassa tarkastelemaan, miten edellä mainitut Journalistin ohjeiden eettiset periaatteet toteutuivat Helsingin Sanomien uutisteksteissä, sillä Journalistin ohjeiden toteutumista tarkastellaan Julkisen sanan neuvostossa, mikäli esimerkiksi lukija kantelee sinne uutisessa olevasta oletetusta virheestä.

Mainittakoon kuitenkin, että tutkielman aineistosta ei myöskään noussut esille selkeitä asiavirheitä tai muita Journalistin ohjeiden edellä mainittuja kohtia rikkovia piirteitä. Kuitenkin tutkielman kontekstissa jää jokaisen lukijan arvioitavaksi, kuinka hyvin käytetyt toiminnan kuvaukset suhteutuvat lähdekriittisyyteen ja siihen, että Gazan tapahtumista kerrotaan siten, ettei toisen tosiasian esille tuominen tai sen korostaminen häivyttä jotakin toista merkittävää tosiasiaa.

8.6 Tiivistelmä tutkielman lopputuloksista

Tässä osiossa tiivistän ne johtopäätökset ja tulokset, jotka tässä tutkielmassa esittelemistäni teemoista ja analyyseistä Helsingin Sanomien Hamasin ja Israelin välisen sodan uutisoinnista voi päätellä.

1. Operaatio-termiä käytettiin pääsääntöisesti kuvaamaan Israelin toimia. Vain harvoissa aineiston tapauksissa termillä viitattiin Hamasi toimiin.
2. Operaatio-ilmaisun käyttö sinänsä ei ollut epätosi ilmaus tai selkeässä ristiriidassa journalismin eettisten periaatteiden kanssa.
3. Operaatio-termiä käytettiin paikoittain myös silloin, kun paikalla olisi voinut käyttää toista, tarkempaa ilmaisua.
4. Lukija ei voi aina tietää, onko operaatio-ilmaisu päätynyt alun perin uutiseen toimittajan omana valintana vai Hamasin tai Israelin epäsuorana siteerauksena.
5. Operaatio-termin käyttö on voinut vaikuttaa siihen, miten kuva todellisuudesta Gazassa lukijoille välittyy, mutta lukijoiden subjektiivisen kokemuksen kartoittaminen vaatisi laajempaa tutkimuksellista näyttöä.
6. Artikkelit kokonaisuudessaan lukemalla operaatio-termille löytyi tavanomaisesti yksi tai useampi tarkempi määritelmä samasta uutistekstistä, jotka kylläkin saattoivat poiketa toisistaan sen mukaan, kuka operaatiota määrittelee.

9 Tutkimuksellinen kehittäminen

Tämä tutkimuksellinen opinnäytetyö jäi lopulta melko suppeaksi analyysiksi median luomista diskursseista Gazan sodan suhteen. Mielestäni aihetta tulisi tutkia jatkossa lisää ennen kaikkea siksi, että on yleisön medialuottamuksen vuoksi syytä tutkia, pohjautuuko suomalaisen median saama runsas kritiikki Gazan sodan uutisoinnista johonkin todelliseen ja laajaan ilmiöön, vai onko kritiikistä pikemminkin havaittavissa piirteitä jostakin muusta sosiaalisesta ilmiöstä.

Aihe kaipaisi laajaa tutkimusta muun muassa siitä, miten sodasta raportoitaessa eri diskurssit muodostuvat uutisteksteissä. Tämän opinnäytetyön ulkopuolelle jäi sen tarkempi tutkiminen, onko operaatio-termin käytössä havaittavissa viitteitä siihen, että termiä olisi sen alkuperäisessä lähteessä käytetty propagandatarkoituksessa. Onko siis esimerkiksi Israelin asevoimien oma luonnehdinta toiminnasta Gazassa ”operaatioina” ujuttautunut suomalaiseen mediaan ilman kriittistä suhtautumista siihen, onko termillä mahdollisesti alun perin ollut tarkoitus pehmittää todellisten tapahtumien luonnetta.

Lisäksi operaatio-termin suhteen tämän tutkielman ulkopuolelle jäi perehtyminen siihen, kuinka usein suomalainen media käyttää termiä ”operaatio” englannin kielestä käännettyssä uutisjutussa siten, että termi on alkuperäisessä julkaisussa tarkoittanut sävyltään jotakin muuta tai viitannut tarkka-alaisempaan toimintaan, kuin suomenkielinen ”operaatio”.

Lisäksi tutkimustyötä kaipaisi esimerkiksi sen selvittäminen, miten mediaan kohdistettu runsas kritiikki ja jopa painostus ovat mahdollisesti vaikuttaneet Gazan sodan uutisointiin. Helsingin Sanomien ulkomaantoimituksen virkaa tekevä esihenkilö Jukka Huusko kertoi huhtikuussa 2024 Ylellä, ettei kaikki toimittajat halua kirjoittaa Gazan sodasta median kohtaaman syyttelyn ja painostuksen takia. Huuskon mukaan kärkeä palaute ja painostaminen on raskasta uutistyötä tekeville yksittäisille toimittajille. (Heiskanen 12.4.2024.) Opinnäytetyötä tehdessä toisaalta havaitsin, että ajan kuluessa ja tiedon lisääntyessä media on ottanut selvästi tiukkalinjaisempaa roolia raportoinnissa, mikä näkyy ainakin osittain kriittisempänä uutisointina.

Tässä tutkielmassa pyrin havainnollistamaan sitä, miten eri termit vaikuttavat uutistekstien sävyyn. Kuten aiemmin mainitsin, subjektisen tiedon kerääminen uutisoinnin rakentamasta kuvasta todellisuudesta Gazan sodan suhteen vaatisi laajan kyselytutkimuksen, johon minulla ei ollut ajallisia resursseja. Kyselytutkimuksella voisi esimerkiksi kartoittaa laajemmin, minkälaisia mielikuvia muodostuu, kun samassa lauseessa käytetään operaatio-ilmaisun sijasta esimerkiksi sanaa ”hyökkäys” tai ”rynnäkö”.

10 Pohdintaa

Tämän tutkielman tekeminen on ollut minulle sukellus sanojen maailmaan. Motivaation ylläpitoa melko raskaan aiheen parissa auttoi oma kiinnostukseni sanojen valtaan ja siihen, miksi sanoja käytetään siten kuin niitä käytetään, ja minkälaisia mielikuvia ne voivat rakentaa.

Johdannossa mainitsemani uutisointi, jossa äiti-termiä käytettiin al-Hol leirillä asuneista suomalaisnaisista, rakensi vuonna 2019 omassa mielessäni kuvaa naisista, jotka ovat juuri sellaisia kuin minun äitini, ystäväni äidit, naistenlehtien äidit ja somekuvaston äidit.

Toisella tavalla viestittynä naisista olisi voinut muodostua kuva vaarallisina terroristista toimintaa harjoittavina naisina, terroristeina, terroristien vaimoina tai Suomen kansallista turvallisuutta mahdollisesti uhkaavina tahoina. Toisaalta naisista olisi kielen keinoin voinut rakentaa kuvaa myös uhrasemassa olevista, heikoista ja hyväksikäytetyistä naisista, jotka ovat lapsineen leirillä vaarassa.

Uutistekstien kieli siis vaikuttaa siihen, miten ajattelemme, miten koemme ja miten kokemastamme kerromme. Mitä voimakkaammin koemme jotain, sen todennäköisemmin meissä herää impulssi ajatella ja sen myötä impulssi toimia.

Uutiset Gazasta ovat aiheuttaneet toimintaa niin valtioiden, kansainvälisten järjestöjen kuin lukuisien yksilöiden kohdalla. Toiminta on erilaista, erilaisten tavoitteiden motivoimaa ja erilaisia päämääriä omaavaa.

On tärkeää ja merkityksellistä tutkia, miten journalismi rakentaa kuvaa todellisuudesta Gazassa, sillä juuri sen kuvan ja tiedon pohjalta eri tahot suuntaavat toimintansa. Kun puhutaan vapaasta ja itsenäisestä journalistiset periaatteet omaavasta mediasta, tarkastelun ei mielestäni pitäisi jäädä vain sille tasolle, ovatko kerrotut asiat totta vai ei.

Mahdollisimman faktapohjaista journalismia tavoitellessaan yksittäiset sanat ja ilmaisut ovat journalististen tekstien tutkimisen mikrotasoa. Lisäksi on tärkeää tutkia, kerrotaanko uutisessa konteksti siten, että mitään olennaista ja tärkeää ei jää sanomatta. Diskurssianalyysi voikin lähteä liikkeelle valtasuhteiden analysoinnista: Mitä uutisessa ei kerrota? Miten uutista kontekstoidaan? Miten sodan osapuolia kuvaillaan? Asetetaanko konfliktin tai sodan osapuolet samalle viivalle vai tuodaanko valtasuhteet esille? Miten muiden ryhmien kuten siviilien asemaa kuvataan? Koin, että jopa tämänkaltaiseen yksittäiseen sanavalintaan ja sen käyttöön perehtyminen voi valottaa vastauksia näihin kysymyksiin.

Tämän tutkielman tekeminen toi eteeni monta dilemmaa: toisaalta operaatiotermin saattoi nähdä mielekkäänä ilmaisuna kertoa hieman ympäröivästä tapahtumasta, josta eri lähteet kertovat eri

tavoilla. Toisaalta näen tällaisissa tapauksissa journalistiseksi haasteeksi sen, miten kertoa asioista termien tasolla asettumatta osapuoleksi tai luovuttamatta journalistista päätäntävaltaa, mutta toisaalta lankeamatta toiminnan kuvaamiseen siten, että se saattaa hyödyntää sodan osapuolen agenda ja olla mahdollisesti peräisin propagandasta ja informaatiovaikuttamisesta.

Jäin pohtimaan, voiko sairaalan pommittamista sanoa sairaalan pommittamiseksi silloin, kun usea taho kertoo sairaalaa pommitettavan. Jos tiedot tilanteesta eivät ole riittävän luotettavia, onko Israelin asevoimien itsensä käyttämä termi tapahtumien luonteesta yhtään sen objektiivisempi kuvaus? Entä mitä tahoja media kuuntelee, kun tietoja on vaikea vahvistaa? Saavatko esimerkiksi palestiinalaisuhrit samassa määrin mediatilaa kuin Hamas ja Israel? Miten tehdä otsikoita tiivistetyin ilmauksin vahvistamattomilla tiedoilla siten, että kuvaus tapahtuneesta ei sortuisi vähättelyyn, informaatiovaikuttamisen levittämiseen tai puolueettomuuteen, mutta toisaalta jättäisi varaa tietojen tarkentumiselle?

Opinnäytetyötä tehdessäni perehdyin Palestiinan alueen historiaan ja Israel-Palestiinan niin kutsuttuun konfliktiin lukemalla lukuisia asiantuntijatahojen julkaisuja, uutistekstejä ja katsoin useita dokumentteja aiheesta. Koen oppineeni prosessin aikana tutkimustyön tekemisestä, diskurssianalyysistä tutkimusmenetelmänä sekä saaneeni syvällisempää ymmärrystä ja tietoa Palestiinan alueen tilanteesta. Koin opinnäytetyön tekemisen hyödyllisenä siitäkin syystä, että koska projekti oli niin pitkä ja teema laaja, minun oli pakko etsiä jatkuvasti keinoja siihen, miten hallita aineistokokonaisuutta, tiedon käsittelyä ja työn etenemistä. Uskon, että tästä projektin hallinnan ja itsensä johtamisen kokemuksesta tulee olemaan hyötyä myös tulevaisuudessa.

Koin tutkielman merkityksellisenä myös ammatinvalintani kannalta toimittajana. Haluan itse olla edistämässä osaltani mediassa kulttuuria, jossa totuudenmukainen tiedonvälitys ei jää vain faktojen raportoinnin tasolle. Uutistekstien ilmaisuvoima on erityisen merkityksellistä ennen kaikkea vähemmistöille ja heikommassa asemassa oleville ryhmille. Se, mikä monilta uutisteksteissä jää huomaamatta, saattaa olla hyvin merkityksellistä niille ihmisille, joista tekstien kautta luodaan kuvaa. Gazan sodan suhteen koen merkityksellisenä, että länsimaiset toimittajat ymmärtävät niiden toimijoiden valtasuhteet, joista kirjoitamme. On ymmärrettävä, että meihin voi myös tietämättämme vaikuttaa sellaiset ajatusmallit, jotka juontuvat eriarvoistavasta ajattelusta ja rasismista. Kun annamme mediassa Ukrainan siviileille tilaa kertoa tarinaansa oman toimijuutensa kautta, tulisi samalla tavoin antaa palestiinalaisille siviileille ja toimittajille tilaa kertoa tarinaa heidän oman toimijuutensa kautta, ei Hamasin tai Israelin määrittelemän aseman kautta. Ajatustani voi lähestyä sitä kautta, kuinka usein Palestiinan siviilit luonnehtisivat Israelin toimia Gazassa operaatioiksi, mikäli he olisivat Hamasin ja Israelin sijasta pystyneet päivittäisessä uutisoinnissa luomaan median kautta kuvaa tapahtumista?

Toivonkin, että tämä tutkielma voi antaa sekä minulle että muille journalisteille työkaluja pohtia, miten käyttää termejä sotautisoinnissa siten, että ne kuvaavat todellisuutta häivyttämättä sen luonnetta.

Lähteet

Aholainen, S. 28.4.2024. Tapahtuuko Gazassa kansanmurha? ”Lopullinen tuomio voi kääntyä kumpaan tahansa suuntaan”, arvioi apulaisprofessori. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010365758.html>. Luettu: 29.4.2024.

Al-Jazeera 9.10.2023. What does Israel’s declaration of war mean for Palestinians in Gaza? Luettavissa: <https://www.aljazeera.com/news/2023/10/9/what-does-israels-declaration-of-war-mean-for-palestinians-in-gaza>. Luettu: 28.3.2024.

Amnesty 27.3.2024. YK:n erityisraportoijan raportin on saatava valtiot toimimaan kansanmurhan ehkäisemiseksi Gazassa. Luettavissa: <https://www.amnesty.fi/ykn-erityisraportoijan-raportin-on-saatava-valtiot-toimimaan-kansanmurhan-ehkaisemiseksi-gazassa/>. Luettu: 28.3.2024.

Amnesty International 13.10.2023. Isrelin armeija sekä Hamas ja muut aseistautuneet palestiinalisjoukot ovat syyllistyneet lukemattomiin sotarikoksiin – tällaista todistusaineistoa Amnesty on kerännyt. Luettavissa: <https://www.amnesty.fi/israelin-armeija-seka-hamas-ja-muut-aseistautuneet-palestiinalisjoukot-ovat-syyllistyneet-lukemattomiin-sotarikoksiin-tallaista-todistusainestoa-amnesty-on-kerannyt/>. Luettu: 26.4.2024.

Caselius, A. 8.3.2024. Korkeasti koulutettu tohtori lähetti Ben Zyskoviczille viestin, jossa vastuutti hänet Israelin teoista Gazassa: ”Antisemitismiä”. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20078366>. Luettu: 21.3.2024.

Elliot, L. & O’Caroll, L. 20.3.2024. World Bank report finds imminent risk of catastrophic famine in Gaza Strip. Luettavissa: <https://www.theguardian.com/world/2024/mar/20/world-bank-report-finds-imminent-risk-of-catastrophic-famine-in-gaza-strip>. Luettu: 15.4.2024.

Freyborg, H. 18.2.2024. Gazan toiseksi suurin sairaala on toimintakyvytön. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010236540.html>. Luettu: 20.3.2024.

Freyborg, H., Mykkänen, P., Tyystjärvi, I., Lehtinen D., Härkönen A., Manner L., Mattila O. & Hannula T. 7.10. 2023. Israel valmistee uusia vastatoimia, Hamasilla panttivankeina siviilejä ja sotilaita. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009907137.html>. Luettu: 26.3.2024.

Globalis 20.10.2023. Palestiina. Suomen YK-Liitto. Luettavissa: <https://globalis.fi/konfliktit/palestiina>. Luettu: 20.2.2024.

Hakala, P. 12.12.2023. WSJ: Israel alkoi pumpata merivettä Hamasin tunneleihin Gazassa. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010053965.html>. Luettu: 20.3.2024.

Hakala, P. 8.11.2023. Poliisi epäilee Pariisiin maalattuja Daavidin tähtiä Venäjän operaatioksi. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009978709.html>. Luettu: 13.3.2024.

Heiskanen, P. 12.4.2024. Osa toimittajista lopettaa uutisoinnin Gazan sodasta painostuksen takia, sanoo HS:n ulkomaantoimituksen esihenkilö. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20083500>. Luettu: 13.4.2024.

Herlin, C. 22.2.2024. Ruotsi lähettää esikuntaupseereita EU-operaatioon Punaisellemerelle. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010246954.html>. Luettu: 20.3.2024.

Helsingin Sanomat 10.10.2023. Gazassa pelataan suurvaltapeliä Luettavissa: <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000009910478.html>. Luettu: 25.2.2024.

ICAHN s.a. Israel-Palestiina -konfliktin historiaa. Luettavissa: <https://www.icahd.fi/historia/>. Luettu: 16.3.2024.

ICJ 26.1.2024. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide in the Gaza Strip (South Africa v. Israel). Luettavissa: [The Court indicates provisional measures \(icj-cij.org\)](https://www.icj-cij.org). Luettu: 14.4.2024.

Inter Press Service 5.2.2024. Gazan sodassa kuollut ainakin 112 mediatyöläistä. Journalistiliitto. Luettavissa: <https://journalistiliitto.fi/fi/gazan-sodassa-kuollut-ainakin-122-mediatyolaista/>. Luettu: 20.3.2024.

Ilmainen sanakirja. Operation. Verkkosivu. Luettavissa: <https://ilmainensanakirja.fi/englanti-suomi/operation>. Luettu: 7.5.2024.

Journalistin ohjeet. Luettavissa: <https://jfn.fi/journalistin-ohjeet/>. Luettu: 14.3.2024.

Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E. 2016. Diskurssianalyysi. Vastapaino. Tampere. Luettu: 15.12.2023.

Järvi, T. 10.11.2023. Gazan uutiset menivät tunteisiini ja se ei tee minusta huonoa tutkijaa. Maailman kuvalehti. Luettavissa: <https://maailmankuvalehti.fi/2023/vain-verkossa/nakokulmat/gazan-uutiset-menivat-tunteisiini-ja-se-ei-tee-minusta-huonoa-tutkijaa/>. Luettu: 5.3.2024.

Kallionpää, K. 12.10.2023. Aika ei ole Israelin puolella, arvioivat asiantuntijat. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009919018.html>. Luettu: 20.3.2024.

Keskinen, S. 7.2.2024. Miksi juuri Gazan sota menee suomalaisilla tunteisiin? Aamulehti. Luettavissa: <https://www.aamulehti.fi/kolumnit/art-2000010204469.html>. Luettu: 5.3.2024.

Kielitoimiston sanakirja 2024. Operaatio. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Luettavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/operaatio?searchMode=all>. Luettu: 22.3.2024.

Kielitoimiston sanakirja 2024. Äärimmäinen. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy. Luettavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/%C3%A4%C3%A4rimm%C3%A4inen?searchMode=all>. Luettu: 20.2.2024.

Kirkkala, A. 18.1.2024. "Puolustajalla on etu" – Israelin operaatio siirtyi vaikeaan vaiheeseen. Verkko uutiset. Luettavissa: <https://www.verkkouutiset.fi/a/puolustajalla-on-etu-israelin-operaatio-siirtyi-vaikeaan-vaiheeseen/#89aa5acc>. Luettu: 26.4.2024.

Kokkonen, Y. 7.10.2023. Hamasin hyökkäys Israeliin: Tämä tapahtui lauantaina. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20054100>. Luettu: 15.4.2024.

Korhonen, S. 2023. Suomalaisten sotaututisten kieli ja sen suhde propagandaan Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022. Maisterintutkielma. Journalistiikka. Jyväskylän yliopisto, kieli- ja viestintätieteiden laitos. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/92533/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202401041036.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 21.3.2024.

Kujala, T. 21.5.2021. Lähi-itään erikoistunut mediatutkija: Toimittaja, muista nämä uutisoidessasi Israelista ja Palestiinalaisalueista. Journalisti. Luettavissa: <https://journalisti.fi/nakokulmat/2021/05/lhi-itn-erikoistunut-mediatutkija-toimittaja-muista-nm-uutisoidessasi-israelista-ja-palestiinalaisalueista/>. Luettu: 20.3.2024.

Kähkönen, K. & STT 17.12.2023. Video: Tältä näytti Israelin armeijan operaatio sairaalassa – Hamasin mukaan verilöyly. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/video-talta-naytti-israelin-armeijan-operaatio-sairaalassa-hamasin-mukaan-veriloyly/8841480#qs.7ykf7u>. Luettu: 26.4.2024.

Lehtinen, D. 20.10.2023. Maahyökkäys Gazaan on sotilaille "täysi painajainen", sanoo asiantuntija. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009935866.html>. Luettu: 20.3.2024.

Lehtonen, A. & Vasankari, A. 10.10.2023. Tällainen on Hamas. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/8b4b057e-b16d-429e-83ac-81d9611f207a>. Luettu: 26.4.2024.

Liesimaa, P. 26.20.2023. Video: Näin Isrelin yöllinen operaatio toteutettiin – aitaan tankin mentävä aukko. Iltalehti. Luettavissa: <https://www.iltalehti.fi/iltvuutiset/a/0132fbf0-ae5c-429e-9bbc-b496b54eff28>. Luettu: 26.4.2024.

Lis, J. 27.4.2024. 'Every time we get close to a deal, there's sabotage, from both sides': Top Qatari Official tells Haaretz both Israel and Hamas are to blame. Haaretz. Luettavissa: <https://www.haaretz.com/israel-news/2024-04-27/ty-article/.premium/every-time-were-close-to-a-deal-both-sides-sabotage-it-top-qatari-official-to-haaretz/0000018f-1f94-d1f3-afcf-3ff5ab730000>. Luettu: 29.4.2024.

Luhtala, J. 18.7.2023. Ukraina: Venäjä on aloittanut suuren hyökkäysoperaation Harkovassa. "Venäjä panee kaiken peliin". MTV Uutiset. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ukraina-venaja-on-aloittanut-suuren-hyokkaysoperaation-harkovassa-venaja-panee-kaiken-peliin/8740424#gs.979vkv>. Luettu: 12.4.2024.

Minilex s.a. Rikoslaki ja sotarikos. Luettavissa: <https://www.minilex.fi/a/rikoslaki-ja-sotarikos>. Luettu: 23.4.2024.

Mykkänen, P. 19.12.2023. Uusi liittouma yrittää taltuttaa huthien iskut – "Punaisesta merestä tulee hautausmaanne", uhkasi kapinallisten "ministeri". Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010069030.html>. Luettu: 23.3.2024.

Nousiainen, A & Ranta, M. 3.2.2024. Kello 6.34 helvetti repesi – Viestit paljastavat, mitä kibbutssissa tapahtui, kun Hamas alkoi murhata sen asukkaita. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010119731.html>. Luettu: 20.3.2024.

Osipova, E. 13.10.2023. Mikä ihmeen Hamas? Asiantuntija kertoo, millainen on Gazan kaistalla valtaa pitävä järjestö, ja mitä se on tehnyt palestiinalaisnuorille. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20054414>. Luettu: 12.3.2024.

Paananen, J. 21.12.2023. Palestiina ja Israel – kuinka tuntee konteksti ja ymmärtää nykyisyys? LÄHI-ITÄ NYT. Luettavissa: <https://lahi-itanyt.fi/nyt/palestiina-ja-israel-kuinka-tuntee-konteksti-ja-ymmartaa-nykyisyys/>. Luettu: 16.3.2024.

Pelastakaa Lapset 4.4.2024. Yli kaksi prosenttia Gazan lapsiväestöstä on kuollut tai loukkaantunut puoli vuotta kestäneen sodan aikana. Luettavissa: <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankoh-taista/yli-kaksi-prosenttia-gazan-lapsivaestosta-on-kuollut-tai-loukkaantunut-puoli-vuotta-kestaneen-sodan-aikana/>. Luettu: 15.4.2024.

Pelli, M. 2.11.2023. Juutalaisvastaista vai demokratian puolustus? Joelta merelle -slogan on nyt palestiinalaisten tukijoiden huulilla. Yle. Luettavissa: [Juutalaisvastaista vai demokratian puolustus? Joelta merelle -slogan on nyt palestiinalaisten tukijoiden huulilla | Ulkomaat | Yle](#). Luettu: 21.3.2024.

Pelli, P. 19.8.2023. Puolustusvoimain komentaja Ylellä: Ukrainan vastahyökkäykseltä on odotettu liikoja. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000009794864.html>. Luettu: 6.4.2024.

Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2019. Uusi kurssi kohti diskurssia. Kustannusosakeyhtiö vastapaino. Tampere. Luettu: 20.4.2024.

Pullinen, J. 20.10.2023. Näin uutisoimme räjähdyksestä Gazan sairaalassa – ja tässä olisimme voineet parantaa. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009933533.html>. Luettu: 14.3.2024.

Rautaheimo, K. 11.3.2024. ”Nyt kun puhun tästä, niin antisemitismisyytökset pelottavat”, sanoo 24-vuotias Palestiina-aktivisti. Helsingin Sanomat. Luettavissa: [”Nyt kun puhun tästä, niin antisemitismisyytökset pelottavat”, sanoo 24-vuotias Palestiina-aktivisti - Ulkomaat | HS.fi](#). Luettu: 21.3.2024.

Rautaheimo, K. 15.2.2024. Israelilaisotilaat tekivät rynnäkön Nasserin sairaalaan – tilannetta kuvataan katastrofaaliseksi. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010231626.html>. Luettu: 25.4.2024.

Rautaheimo, K. 9.10.2023. Everstiluutnantti: Hamasia mahdoton täysin tuhota. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009909894.html>. Luettu: 20.3.2024.

Robinson, K. 31.10.2023. What is Hamas? Council on Foreign Relations. Luettavissa: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-hamas>. Luettu: 14.4.2024.

Rulamo, A. 8.12.2023. Silminnäkijät: Hamas teki karmivaa seksuaalista väkivaltaa lokakuun hyökkäyksessä. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010042597.html>. Luettu: 15.4.2024.

Räsänen, S. 22.8.2014. Perusasioita Israel – Palestiina -konfliktista ja sen uutisoinnista. Maailma.net. Näkökulma. Luettavissa: <https://www.maailma.net/nakokulmat/perusasioista-israel-palestiina-konfliktista-ja-sen-uutisoimisesta>. Luettu: 15.3.2024.

Saarikoski, T. 2022. ”VIHAA JA RAIVOA KADUILLA, KAUPPOJEN RYÖSTELYÄ, PALANEITA RAKENNUKSIA JA POLIISIAUTOJA” Black Lives Matter -liike suomalaismedioiden uutisissa

kesällä 2020. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopisto, kieli- ja viestintätieteiden laitos. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/82737/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202208224276.pdf>. Luettu: 14.3.2024.

Savela, S., Rinnekangas, M., Hytönen, T. & Matintupa, M. 20.12.2023. ”Lopettakaa Gazan kansanmurha” – mielenilmaukset ympäri maata vaativat tulitaukoa Palestiinaan mahdollisimman pian. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20066111>. Luettu: 11.3.2024.

STT – AFP 17.12.2023. Israelin operaatio sairaalalla päättynyt: palestiinalaisten mukaan Israel tuhlitti potilashuoneita ja otti kiinni henkilökuntaa. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010063821.html>. Luettu: 13.3.2024

STT 15.10.2023. CNN: Israel aloittaa sotilaallisen operaation, kun siviilit ovat poistuneet alueelta. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20054074/64-3-184916>. Luettu: 26.4.2024.

Suoninen E. 2021. Diskurssianalyysi. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehukset/diskurssianalyysi/>. Luettu: 19.3.2024.

Suomisanakirja. Operaatio. Luettavissa: <https://www.suomisanakirja.fi/operaatio>. Luettu: 21.3.2024.

Taubert, K. 20.12.2023. Toimitukselta: Poikkeuksellinen palautevyöry Gazan sodasta täytti Ylen toimituksen – tällaisin periaattein teemme työtämme. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20066043>. Luettu: 5.3.2024.

The Times of Israel 7.10.2023. 'We are at war', Netanyahu says, after Hamas launches devastating surprise attack. Luettavissa: <https://www.timesofisrael.com/we-are-at-war-netanyahu-says-after-hamas-launches-devastating-surprise-attack/>. Luettu: 26.4.2024.

Tseplayaev, V. 22.3.2024. Peskov: Russia is in a state of war, everyone should understand this. Argumenty i Fakty. Luettavissa: <https://aif.ru/politics/world/peskov-rossiya-nahoditsya-v-sostoyanii-voyny-kazhdyy-dolzhen-eto-ponimat>. Luettu: 26.3.2024.

Unicef 22.12.2023. Statement by UNICEF on the risk of famine in the Gaza Strip. Luettavissa: <https://www.unicef.org/press-releases/statement-unicef-risk-famine-gaza-strip#:~:text=In%20short%2C%20this%20means%20for,famine%20conditions%20continues%20to%20increase>. Luettu: 15.4.2024.

United Nations 13.3.2024. Gaza: Number of children killed higher than from four years of world conflict. Luettavissa: <https://news.un.org/en/story/2024/03/1147512>. Luettu: 29.4.2024.

Uutismedian liitto s.a. Juttutyypit. Verkkosivu. Luettavissa: <https://juttutyypit.fi/juttutyypit/uutinen/>. Luettu: 23.4.2024.

Voiskojokutoimittajakysya. 21.10.2023. Siis ei sillä esim että suomen suurin päivälehti olis kirjoit-
tanu--. Instagram-postaus. Luettavissa: <https://www.instagram.com/voiskojokutoimittajakysya/>. Lu-
ettu: 5.3.2024.

Wikipedia 8.12.2018. Operaatio. Luettavissa: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Operaatio>. Luettu:
18.3.2024.

Wilhelmus L. 26.1.2024. Kansainvälinen tuomioistuin varoittaa kansanmurhasta Gazassa ja edel-
lyttää Israelilta toimia – näin asiantuntija kommentoi. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20071627>.
Luettu: 14.4.2024.

Yle Areena 15.1.2024. Hamas, Israelin tuho? Video. Katsottavissa: [https://areena.yle.fi/1-
67311170](https://areena.yle.fi/1-67311170). Katsottu: 20.1.2024.

Liitteet

Liite 1: Aineisto

Helsingin Sanomien artikkelit, jotka tulivat HS:n hakukoneesta tuloksiksi hakusanoilla Israel* ja operaatio* sekä Hamas* ja operaatio* aikavälillä 7.10.2023 – 7.3.2024, ja joissa operaatio-termillä viitattiin selkeästi joko Hamasin tai Israelin toimintaan.

Artikkelit:

- 1) Rautaheimo, K. 9.10.2023. Everstiluutnantti: Hamasia mahdoton täysin tuhota. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009909894.html>. Luettu: 28.3.2024.
- 2) Kallionpää, K. 12.10.2023. Aika ei ole Israelin puolella, arvioivat asiantuntijat. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009919018.html>. Luettu: 20.3.2024.
- 3) Lehtinen, D. 20.10.2023. Maahyökkäys Gazaan on sotilaille ”täysi painajainen”, sanoo asiantuntija. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009935866.html>. Luettu: 20.3.2024.
- 4) Hakala, P. 12.12.2023. WSJ: Israel alkoi pumpata merivettä Hamasin tunneleihin Gazassa. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010053965.html>. Luettu: 20.3.2024.
- 5) STT – AFP. 17.12.2023. Israelin operaatio sairaalalla päätynyt: palestiinalaisten mukaan Israel tulitti potilashuoneita ja otti kiinni henkilökuntaa. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010063821.html>. Luettu: 21.3.2024.
- 6) Nousiainen, A & Ranta, M. 3.2.2024. Kello 6.34 helvetti repesi – Viestit paljastavat, mitä kibbutssissa tapahtui, kun Hamas alkoi murhata sen asukkaita. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010119731.html>. Luettu: 20.3.2024.
- 7) Freyborg, H. 18.2.2024. Gazan toiseksi suurin sairaala on toimintakyvytön. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010236540.html>. Luettu: 20.3.2024.
- 8) Freyborg, H., Mykkänen, P., Tyystjärvi, I., Lehtinen D., Härkönen A., Manner L., Mattila O. & Hannula T. 7.10. 2023. Israel valmistelee uusia vastatoimia, Hamasilla panttivankeina siviilejä ja sotilaita. Helsingin Sanomat. Luettavissa: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009907137.html>. Luettu: 26.3.2024.

Liite 2. Taulukko operaatiotermin käytöstä käyttäjän mukaan

Operaatio-ilmaisun käyttö Helsingin Sanomien artikkeleissa ilmaisun käyttäjän mukaan jaoteltuna. Sinisellä värjätyt tekstit viittaavat Israeliin, punaisella värjätyt Hamasiin.

HS KÄYTTÄMÄ	SUORA SITAATTI	EPÄSUORA SITAATTI	SITAATIN LÄHDE / PAIKKA
Israelin maaoperaation vaarana			INGRESSI
	--tulee olemaan äärimmäisen hankala operaatio--		Ev. luut. Mäkelä
		--aloittaako Israel maaoperaation	Ev. luut. Mäkelä
		--missä mittaluokassa operaatio toteutetaan	Ev. luut. Mäkelä
		--panttivankien pelastaminen—äärimmäisen vaikea operaatio sotilaallisesti--	Ev. luut. Mäkelä
		--mahdollisen maaoperaation--	Ev. luut. Mäkelä
	Kun sotilasoperaatio toteutetaan--		Ev. luut. Mäkelä
		Maaoperaatiota suunnitella--	Ev. luut. Mäkelä
Mäkelä ei usko, että maaoperaatio on--			LEIPÄTEKSTI
	Hamasia on yritetty tuhota --useilla operaatioilla--		Ev. luut. Mäkelä
--arvioi—Israel pyrkii pitämään maaoperaation lyhyenä--			LEIPÄTEKSTI/ Stewart / UPI
	-- kun puhutaan sotilasoperaatiosta terroristeja vastaan		Ev. luut. Mäkelä
		--minkä mittaluokan operaatio täyttäisi Israelin tavoitteet--	Ev. luut. Mäkelä
		Operaatio on vaativa--	Mattila / maanpuolustuskorkeakoulu
		Jos Israel olisi toteuttanut operaation nopeasti--	Stewart / UPI

--maa lienee valmistautunut sotilasoperaation mahdollisuuteen Gazassa--			LEIPÄTEKSTI
		--operaatio kestää todennäköisesti pitkään.	Mattiila / mpk.
Operaatio voi kestää viikkoja--			INGRESSI
--operaation uskotaan kestävän viikkoja--			LEIPÄTEKSTI
--joista järjestö johtaa operaatioita--			LEIPÄTEKSTI
Israelin operaatio sairaalalla päätynyt--			OTSIKKO
Asevoimat sanoo löytäneensä operaationsa aikana--			LEIPÄTEKSTI
Hamas on kuvannut operaatiota--			LEIPÄTEKSTI
Operaatio oli ollut salainen. (Huom. Kibbutsin perustaminen)			LEIPÄTEKSTI
--ettei operaatio häiritsisi sairaalan toimintakykyä--			LEIPÄTEKSTI
--operaatio nimeltä—on alkanut.			LEIPÄTEKSTI
--kutsuu omaa vastaoperaatioita--			LEIPÄTEKSTI

Liite 3: Taulukko muista toimintaa kuvaavista termeistä

Muut teon kuvaukset tekijän mukaan jaoteltuna Helsingin Sanomien artikkeleissa hakusanoilla "Israel* & Operaatio*" sekä Hamas* & operaatio*.

Israel	Hamas
Iskee	Iskee
Pommittaa	Tunkeutuu
Maahyökkäys	Yllätysiskee
Vastatoimet	Raketti-iskee
Hyökkää	Ampuu
Kostaa	Hyökkää
Tuhoaa	Käyttää ihmiskilpiä
Vastaa	Tekee joukkomurhan
Valtaa	Murtautuu
Sotilaallisia toimia	Räjähdyttää
Taistelee	Tappaa
Tulittaa	Itsemurhapommi
Ampuu	Savustaa
Ilmaisku	Surmaa
Suojatuli	Seksuaalista väkivaltaa
Torjuu	Silpoo
Rynnäköi	Sitoo
Muuttaa raunioiksi	Käyttää sairaaloita
Miehittää	Otaa panttivankeja
Riehuu	
Vastaiskut	

Liite 4: Operaatioloppuisten termien määrä tekijän mukaan jaoteltuna

Operaatio-ilmaisun käyttö käyttö subjektin mukaan jaoteltuna mukaan Helsingin Sanomien artikkeleissa hakusanoilla "Israel* & Operaatio*" sekä Hamas* & operaatio*.

	Maaoperaatio	Sotilasoperaatio	Operaatio	Vastaoperaatio	
Israel	6	3	15	1	
Hamas	0	0	2	0	
Yht.	6	3	17	1	Kaikki yht. 27